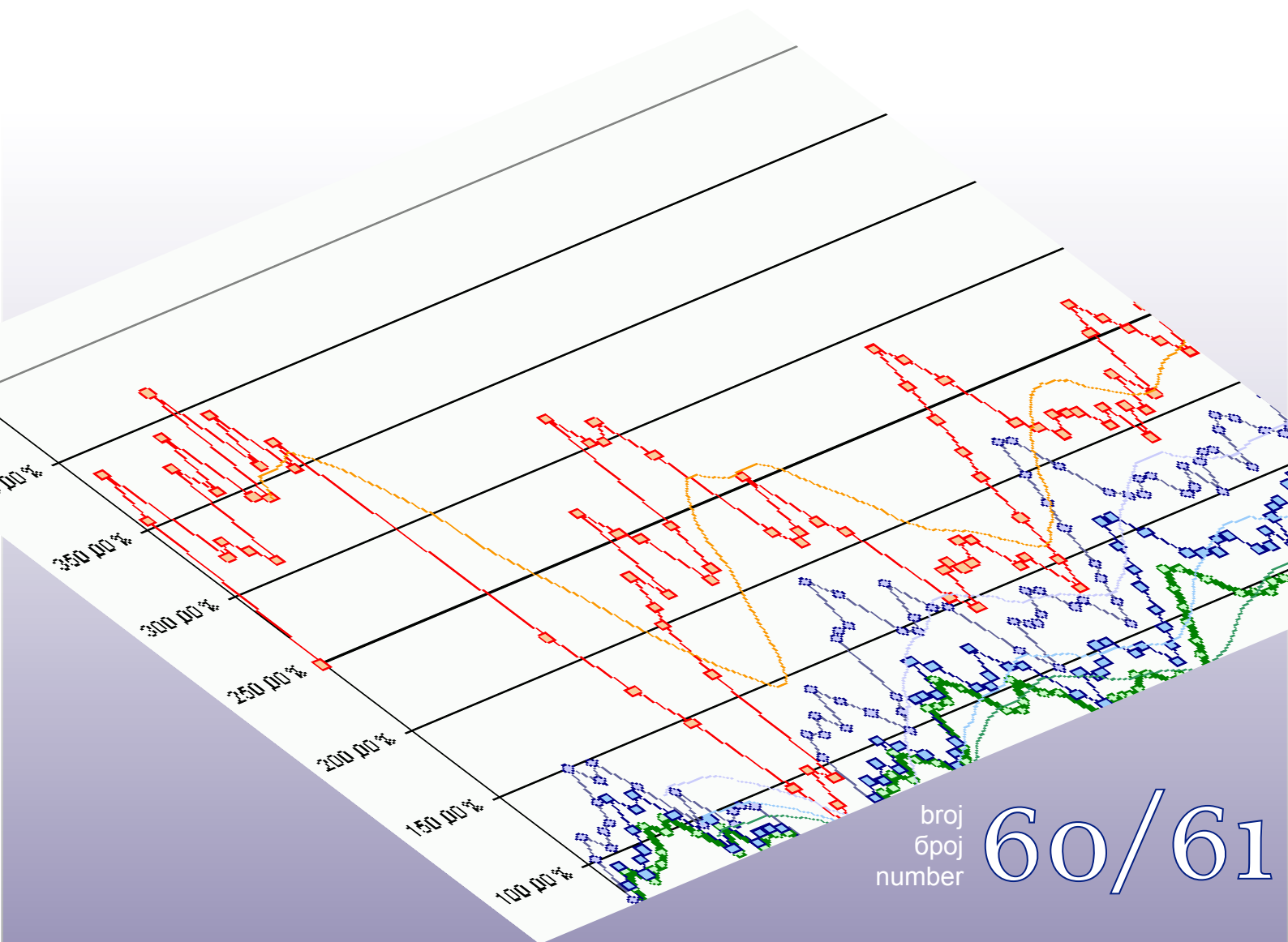

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Tax Authority

Oma Bilten

broj
број
number

60/61

Uz ovaj broj

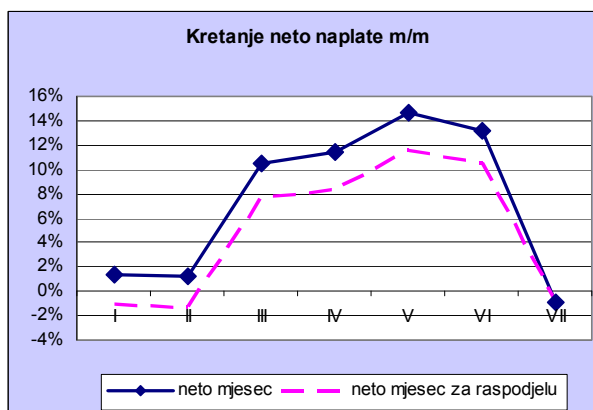
Kretanje naplate neizravnih poreza za sedam mjeseci pokazuje značajno smanjenje prihoda koji su raspoloživi za raspodjelu proračunskim korisnicima (bez putarine za autoceste) na mjesečnoj razini (za 0,88% manje nego u srpnju 2010. u odnosu na srpanj 2009. – Grafikon 1) i usporavanje kumulativne naplate za sedam mjeseci 2010 (4,9% više u odnosu na isto razdoblje 2009 – Grafikon 2). Takav trend je očekivan zbog povećane osnovice za usporedbu od lipnja 2009.godine. Slab rast prihoda, fiskalni deficiti i dubioze javnih kompanija ponukali su vlasti da pokrenu inicijativu za uvođenje putarine za financiranje željeznica u BiH. Pored ekonomskih i fiskalnih implikacija nova porezna mjera otvara i teška pitanja o utjecaju na poslovanje konkurencije i funkcioniranje tržišta prijevoznih usluga. U članku u ovom broju pojašnjavamo teorijski koncept namjenskih poreza i implikacije koje uvođenje putarine za željeznice može imati u ekonomskom i fiskalnom sustavu BiH, te dajemo analizu usklađenosti sa minimalnim standardima oporezivanja energenata u EU, odredbama Sporazuma sa EU i osnovnim pravilima tržišnog natjecanja iz Lisabonskog ugovora.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

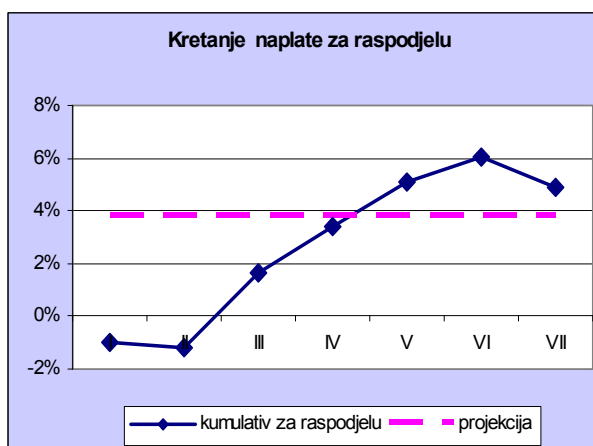
Sadržaj:

Razlozi "za" i "protiv" financiranja željeznica u BiH iz putarine	2
Višegodišnje planiranje prihoda i rashoda – značaj, uloga, domaća i međunarodna praksa, I dio	13
Zajmovi Međunarodnog monetarnog fonda	18
Pregled robne razmjene u razdoblju siječanj-lipanj 2010.g.	22
Konsolidirani izvještaji: Preliminarni konsolidirani izvještaj za BiH, I-VI 2010.g.	26
Konsolidirani izvještaji: Institucije BiH, entiteti i JR	28
Konsolidirani izvještaji: Županije	29

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT suradnik

Grafikon 1

Grafikon 2

Razlozi “za” i “protiv” financiranja željeznica u BiH iz putarine

(piše: dr.sc. Dinka Antić)

UVOD

Nedavno je objavljena inicijativa entitetskih ministarstava za promet za uvođenje dodatne putarine iz maloprodajne cijene naftnih derivata za financiranje željeznica u BiH. Inicijativa je izazvala veliku pozornost u javnosti i žustre polemike između vladinih dužnosnika, na jednoj strani, i strukovnih udruga u oblasti prometa i udruga građana za zaštitu potrošača, na drugoj strani. Ne ulazeći dublje u opredjeljenje vlasti da nameće dodatne poreze u vrijeme recesije, bez prethodno izvršenog financijskog, ekonomskog i tehničkog restrukturiranja entitetskih kompanija (npr. *downsizing* – prilagođavanja broja zaposlenih prema tehničkim i ekonomskim kapacitetima) i privatizacije u skladu sa standardima EU (razdvajanje infrastrukture i pružanja usluga prijevoza), za davanje ocjene o prijedlogu za povećanje poreznih nameta potrebno je sagledati sve aspekte koncepta namjenskih poreza i njihove implikacije na konkurenciju i tržište, te ekonomski i fiskalni sustav u cjelini.

TEORIJA NAMJENSKIH POREZA

Pojam

U odnosu na standardne porezne prihode i neporezne prihode kojima se financira vlada namjenski porezni prihodi se razlikuju po načinu prikupljanja i po načinu raspodjele. Prema definiciji MMF-a namjenski porezi (engl. *appropriated tax, earmarked tax*) su porezi koji se prikupljaju za određene programe izdataka, često putem vanproračunskih fondova¹, da bi se potom putem namjenskih (bezuovjetnih ili uvjetovanih) transfera dostavili korisnicima (agencijama, institucijama, pojedincima, poduzećima). Suprotno tome, standardni prihodi vlade se prikupljaju u jedan fond (engl. *pool*) iz kojeg se vrši financiranje vlada prema određenoj formuli alokacije.

U stručnoj literaturi namjenski porezi se nazivaju i „hipotekarnim (ili založenim) porezima“ (engl. *hypothecated tax*)², a definiraju se kao prihodi od određenih poreza za posebne svrhe. Izraz „založen“ je sasvim adekvatan suštini namjenskih poreza, budući da su prihodi od tih poreza *de facto* rezervirani samo za određene svrhe.

Prema IBFD³ namjenski porezi se „... upotrebljavaju u javnim financijama u kontekstu prikupljanja prihoda iz određenih izvora i dodjeljivanja određenim javnim izdacima. Hipotekarni porezi su porezi koji se koriste za određene svrhe kao što su porezi na platni popis koji se koriste za financiranje socijalnih shema osiguranja, porezi na motorna vozila (prihodi od ovih poreza se koriste za održavanje cesta) i različiti oblici mjera protiv zagađenja (tj. porezi na energiju). Iako su hipotekarni porezi povezani sa naknadama⁴ (u pitanju su naknade za izvršene usluge kao neporezni prihodi, prim. autora) oni nisu identični; tj. niti su sve naknade namijenjene za određene izdatke, niti svi hipotekarni/založeni porezi odražavaju vezu između koristi koja se njima osigurava i izdataka...“.

U praksi razvijenih zemalja kao namjenski porez se najčešće pojavljuje taksa za radio-televizijsko emitiranje koja se koristi za financiranje javnih RTV mreža. U praksi EU najčešća forma

¹ IMF, Manual on Fiscal Transparency, Washington, 2007, p. 127.

² Izraz „hypothecation“ na engleskom predstavlja kovanicu koja se sastoji od dvije riječi „hypothetical dedication“

³ IBFD, International Tax Glossary, Fifth Edition, Amsterdam 2005, p. 213.

⁴ engl. *user charges*

namjenskih poreza su ekološki ili „zeleni“ porezi⁵ koji se ubiru iz prihoda na potrošnju dobara koja mogu prouzročiti negativne efekte na kvalitetu životnog okoliša (npr. trošarine na cigarete i energente, porezi na vlasništvo i uborabu vozila i dr.).

Taksonomija

Za analizu namjenskih poreza relevantan je odnos sa izdacima koji se njima financiraju. Bird⁶ je definirao tri aspekta tog odnosa:

- stupanj specifičnosti izdataka (tj. da li su u pitanju posebne vrste rashoda, programi, projekti, ili se porezi koriste za financiranje svih rashoda);
- jačina veze između namjenskog poreza i izdataka;
- postojanje koristi za obveznika koji plaća porez.

Na temelju tri aspekta odnosa Bird je razvio osam tipova namjenskih poreza, koje je potom grupirao u „dobre“, „loše“ i „irelevantne“.

Tabela 1: Varijacije namjenskih poreza⁷

Tip	Specifičan izdatak?	Jačina veze	Korist za obveznika poreza	Primjer poreza
A	Da	Čvrsta	Da	Porez za javna poduzeća
B	Da	Labava	Da	Porez na gorivo i financiranje cesta
C	Ne	Čvrsta	Da	Socijalni doprinosi
D	Ne	Labava	Da	Porezi na cigarete i financiranje zdravstva
E	Da	Čvrsta	Ne	Ekološki porezi i programi za zdrav i čist životni okoliš
F	Da	Labava	Ne	Porezi na platni popis i financiranje zdravstva
G	Ne	Čvrsta	Ne	Podjela prihoda lokalnim zajednicama
H	Ne	Labava	Ne	Porez na igre na sreću i financiranje zdravstva

S obzirom na ekonomske implikacije namjenskih poreza Bird je kod definiranja namjenskih poreza ukazao na dva pristupa:

- suštinski pristup
- simbolični pristup.

Suštinski pristup podrazumijeva da je namjenski porez jedini ili dominantni izvor prihoda za korisnika, što implicira postojanje izravne i čvrste veze između poreza i izdataka (tipovi „A“, „C“, „E“ i „G“). U ovoj skupini u „dobre“ namjenske poreze ulaze tipovi „A“ i „C“ zbog evidentne koristi za krajnje potrošače, a u „loše“ tipovi „E“ i „G“ zbog mogućnosti da se prihodi usmjeravaju na temelju političkih ciljeva. Simbolički pristup podrazumijeva situacije kada namjenski porezi, budući da predstavljaju samo jedan od izvora za financiranje određenih izdataka ili rashoda u cijelosti, ne mogu značajno utjecati na ukupno izdvajanje za izdatke zbog kojih su namjenski porezi i uvedeni. Zbog nepostojanje veze između poreza i izdataka ovi porezi (tipovi „B“, „D“, „F“ i „H“) postaju ekonomski irelevantni.

⁵ engl. *environmental / green taxes*

⁶ Bird. R.M., Jun J., "Earmarking in Theory and Korean Practice", Asian Excise Tax Conference, Singapore, March 2-4, 2005, ITP Paper 0513, June 2005, p.p. 3 -18.

⁷ Ibid. p. 41.

Efekti

Ekonomski teoretičari nemaju jedinstven stav u vezi sa efektima namjenskih poreza. Zagovornici uvođenja namjenskih poreza ističu da je njihova osnovna kvaliteta postojanje veze između poreza i koristi koju od proizvodi za obveznika ili krajnjeg potrošača, koja se ne može naći kod klasičnog oporezivanja. Druga karakteristika je postojanje veze između namjenskog poreza i izdataka, ne samo u pogledu usmjeravanja prikupljenih prihoda. Za razliku od upravljanja prihodima i rashodima proračuna, gdje se odluke o porezima i odluke o izdacima donose od strane različitih aktera i gdje građani često nemaju uvid u stvarne troškove izdataka, programa i projekata, kod namjenskih poreza odlučivanje o izdvajanju poreza je povezano sa odlučivanjem o potrošnji prikupljenih prihoda, pogotovo kada izdvajanje poreza određuje visinu ulaganja u određene izdatke. Čvrsta veza u procesu odlučivanja o namjenskim porezima i izdacima, pogotovo ako je utemeljena na zakonu, proizvodi pozitivne efekte na efikasnost alokacije javnih sredstava u slučaju slabe fiskalne discipline vlade. Ograničavanje potrošnje određenih prihoda samo na određene izdatke i programe, ukoliko su oni adekvatno odabrani, može ubrzati određene reforme u zemlji, ulaganja u infrastrukturu i sl. i istodobno spriječiti prelijevanje namjenski izdvojenih sredstava u javnu potrošnju. S druge strane, u slučaju nepostojanja adekvatnih programa koji bi se financirali iz namjenskih poreza, koji bi mogli donijeti veći stupanj zadovoljenja potreba građana i veću zaposlenost, povećano porezno opterećenje postaje ekonomski neracionalno, neefikasno i štetno po ekonomski rast zemlje. Protivnici namjenskih poreza smatraju da ograničavanje ovlasti vlada u odlučivanju o visini i strukturi izdataka vodi ka proračunskoj rigidnosti. Vlada postaje nefleksibilna budući da nije u stanju da:

- brzo reagira na nepovoljne tekuće ekonomske trendove izmjenom strukture rashoda;
- adekvatno odgovori na izmjene prioriteta u zadovoljavanju potreba građana;
- sprovede određene institucionalne i strukturalne reforme i programe izmjenama u alokaciji resursa.

Pored toga, namjenski porezi povećavaju rizik moralnog hazarda. Sigurno i stabilno financiranje može oslabiti financijsku disciplinu i fiskalnu odgovornost korisnika prihoda od namjenskih poreza (u našem slučaju – željeznica), te dovesti do neracionalnog trošenja javnih resursa.

PUTARINA U POREZnom SUSTAVU U BIH

Putarina iz maloprodajne cijene naftnih derivata smatra se vrstom trošarina na energente. Prihodi od ove vrste trošarina su najčešće namjenskog karaktera, za održavanje cesta i razvitak cestovne mreže, ili su ekološkog karaktera, usmjereni saniranju negativnih eksternalija koje proizvodi korištenje vozila na javnim cestama. U poreznom sustavu BiH, u segmentu neizravnih poreza, ubire se neprestano od konca rata u oba entiteta prema entitetskim propisima, a u Distriktu Brčko od 2003.g.

Reformom sustava neizravnog oporezivanja uspostavljena je:

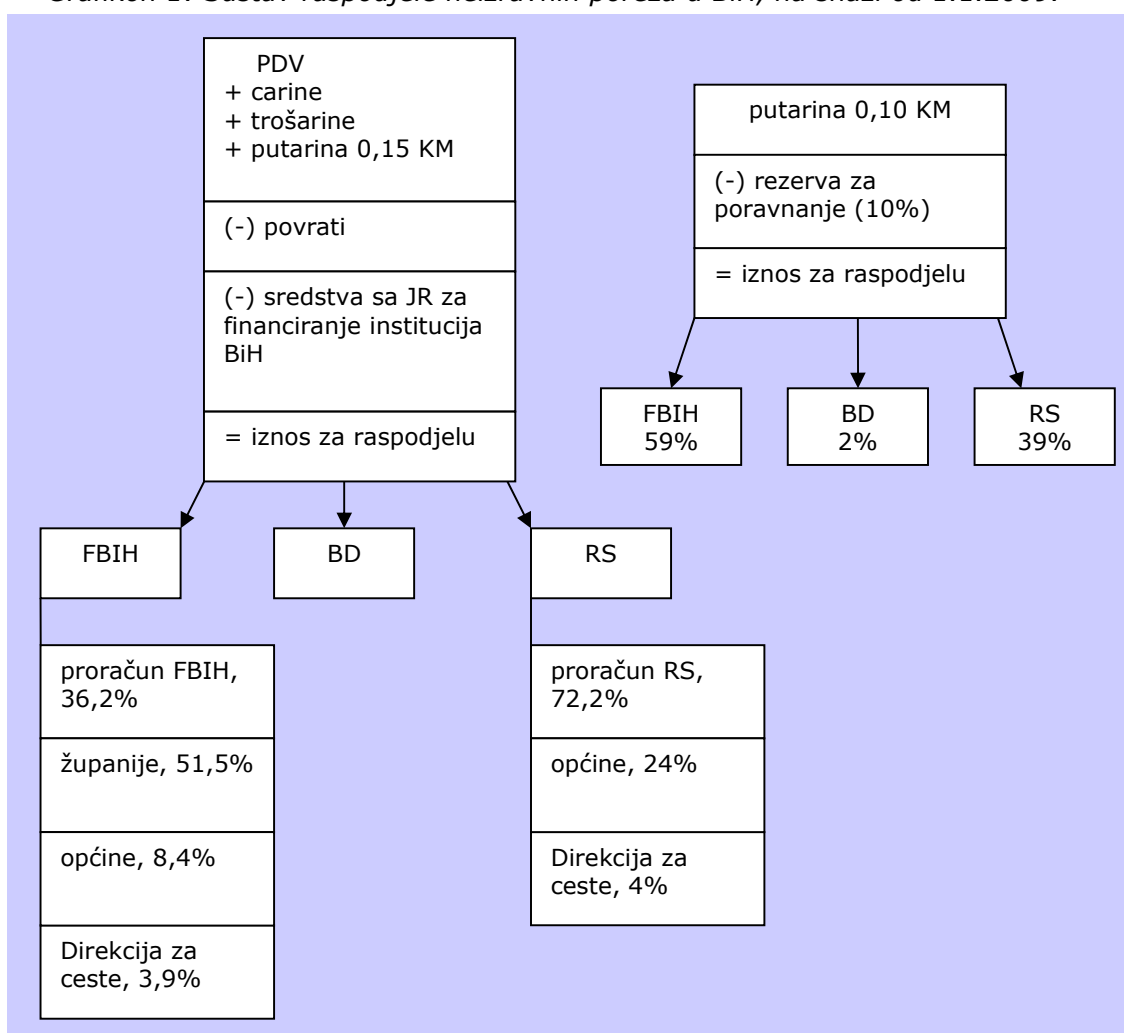
- jedinstvena politika neizravnog oporezivanja, čiji sastavni dio je činilo i ubiranje putarine,
- jedinstveni pravni okvir – državni Zakon o trošarinama, na snazi od 1.1.2005. do 30.6.2009.
- jedinstvena stopa putarine u visini od 0,15 KM / l derivata,
- jedinstveni mehanizam ubiranja i raspodjele prihoda putem Jedinistvenog računa Uprave za neizravno oporezivanje (JR UNO) .

Novim Zakonom o trošarinama, koji je na snazi od 1.7.2009. g., uvedena je dodatna putarina za izgradnju autocesta u BiH u visini od 0,10 KM / l derivata. Za razliku od „standardne putarine“ od 0,15 KM na zahtjev EBRD i entiteta osigurana je dnevna raspodjela naplaćene dodatne putarine od 0,10 KM na podračune entiteta. Tehničko izdvajanje dodatne putarine iz sustava raspodjele

prihoda od neizravnih poreza prikupljenih na JR UNO (PDV, trošarina, carina, putarina 0,15 KM) je zahtijevalo i definiranje drugačije formule raspodjele prihoda u odnosu na standardnu formu koja se temelji na udjelu u krajnjoj potrošnji iskazanoj na prijavama PDV-a (Grafikon 1 – lijevo).

Upravni odbor UNO je 24.11.2009.g. donio Odluku o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoceste kojom se dnevno izdvaja u rezerve 10% od prikupljene dodatne putarine, a ostalih 90% se dijeli po sljedećoj formuli: za Federaciju BiH 59%, za Republiku Srpsku 39% i za Distrikt Brčko 2% (Grafikon 1 – desno). Još uvijek nije postignut koncenzus oko konačne formule raspodjele dodatne putarine za autoceste. Negativna posljedica ovakvog stanja jeste gomilanje sredstava na podračunu JR za rezerve za poravnanje i trajni gubitak efekata na zaposlenost, rast i dohotke koji su se mogli ostvariti njihovim plasiranjem u izgradnju mreže autocesta. Gubitak je tim veći što se zadržavanje prihoda dešava u vrijeme recesije u BiH.

Grafikon 1: Sustav raspodjele neizravnih poreza u BiH, na snazi od 1.1.2009.

IMPLIKACIJE UVOĐENJA DODATNE PUTARINE ZA ŽELJEZNICE

Oba izdatka, financiranje željeznice i cesta, su specifična po karakteru. Kod oba izdatka svi konačni potrošači mogu imati značajne koristi ukoliko se prihodi od namjenskog poreza usmjere na izgradnju cestovne i modernizaciju željezničke mreže i tehničkih kapaciteta, s krajnjim ciljem pružanja efikasnijih i ekonomičnijih usluga prijevoza u BiH. Za analizu implikacija putarine u BiH značajna su dva tipa namjenskih poreza iz Tabele 1 „A” i „B”. Konceptijska razlika između ova dva tipa jeste u jačini veza između poreza i izdatka. Kod tipa „A” postoji čvršća veza između prikupljenog namjenskog poreza i izdatka (tj. financiranja javnog poduzeća) nego što je to je kod tipa „B” jer se pretpostavlja da je to jedini ili najveći izvor prihoda tog poduzeća (npr. komunalni porezi, naknade za vodu i sl.). Međutim, ukoliko je to samo dodatni prihod tada je veza između poreza i izdatka slabija. Stoga, putarina za željeznice bi predstavljala varijaciju tipa „B”.

Uvođenje namjenske putarine za željeznice u BiH moglo bi da proizvede višestruke implikacije. Kritike javnosti, sindikata i udruga potrošača su usmjerene ka mogućem porastu maloprodajnih cijena ostalih dobara i usluga, kao rezultatu povećanja poreznog opterećenja naftnih derivata. Dosadašnja iskustva kod povećanja poreznog tereta su pokazala da porast oporezivanja potrošnje dovodi do neproporcionalno većeg porasta maloprodajnih cijena, dok smanjenje poreznih stopa u najvećem broju slučajeva dovodi do manjeg smanjenja maloprodajnih cijena nego što iznosi ukinuti porezni teret. Eventualno povećanje maloprodajnih cijena, kao rezultat uvođenja namjenske putarine za željeznicu može još više produbiti depresiju potrošnje i dodatno opteretiti poslovanje kompanija, pogotovo onih koje su energetske intenzivne, i ugušiti slabe signale oporavka BH ekonomije.

Pored potrebnih tehničkih prilagođavanja u IT sustavu UNO uvođenje namjenske putarine za željeznice zahtijeva izmjene nekoliko zakona. Budući da se putarina *de facto* izdvaja iz „mase” neizravnih poreza prije raspodjele potrebno je mijenjati definiciju i opseg pojma neizravnih poreza u Zakonu o sustavu neizravnog oporezivanja, kao i princip raspodjele u Zakonu o uplatama na jedinstveni račun i raspodjeli. Najava mogućnosti da se putarina raspodjeljuje na drugi način nego ostali neizravni porezi zahtijeva donošenje novih podzakonskih akata od strane Upravnog odbora UNO. Uvođenje treće formule alokacije sustav raspodjele neizravnih poreza bi učinilo još složenijim. Pored državnih zakona potrebno je mijenjati i entitetske zakone kojima se propisuje raspodjela dijela neizravnih poreza doznačenih entitetima i to Zakon o pripadnosti javnih prihoda u FBiH i Zakon o proračunskom sustavu RS.

NAMJENSKI POREZI ZA JAVNE KORPORACIJE I FISKALNA TRANSPARENTNOST

S obzirom na preuzete obveze iz *stand-by* aranžmana sa MMF-om, čije ispunjenje oslobađa i fondove drugih međunarodnih financijskih institucija (kredit i proračunska potpora Svjetske banke, EBRD i dr.) potrebno je za svaku mjeru fiskalne politike ocijeniti njenu usklađenost sa preuzetim obvezama. BiH se obvezala da će redovito objavljivati konsolidirane izvještaje o fiskalnim operacijama opće vlade BiH. Opću vladu, prema međunarodno priznatim klasifikacijskim sustavima MMF-a (GFS), nacionalnih računa UN (SNA93) i sustavom nacionalnih računa EU (ESA95) čini vladin sektor svih razina vlasti u državi. Vladin sektor predstavlja jedan od pet međusobno isključivih sektora koji zajedno čine ekonomiju jedne zemlje. Ostali sektori ekonomije su: nefinancijski korporacijski sektor, financijski korporacijski sektor, neprofitne institucije i sektor kućanstava. Iz ove klasifikacije proizilazi potreba razgraničenja operacija vladinog sektora u odnosu na operacije ostala četiri sektora ekonomije. Po definiciji vladine aktivnosti uključuju aktivnosti koje se odnose na implementiranje vladinih politika, a koje se vrši pružanjem netržišnih usluga i redistribucijom dohotka i bogatstva prikupljenog naplatom poreza, naknada i drugih

obveznih pristojbi od nevladinog sektora⁸. S obzirom na definiciju vladinih aktivnosti **javne korporacije, iako predstavljaju sastavni dio javnog sektora, ne uključuju se u vladin sektor budući da prodaju dobra i usluge na tržištu**. Iz ovakve podjele proizilazi da je javni sektor, iako se u praksi vrlo često poistovjećuje sa vladinim sektorom, širi pojam od vladinog sektora, budući da uključuje i javne korporacije⁹. U slučaju BiH sektor opće vlade obuhvata fiskalne operacije institucija BiH, jedinstvenog računa UNO, FBIH, RS i Distrikta Brčko, kantona/županija, općina, vanproračunskih fondova i entitetskih direkcija za ceste, odnosno svih državnih agencija i institucija koje se financiraju iz proračuna i sredstava sa jedinstvenog računa UNO. Financiranje željezničkih korporacija iz sredstava jedinstvenog računa UNO traži širenje kruga konsolidacije i na te kompanije.

Izravno financiranje javnih korporacija iz namjenskih poreza zahtijeva punu transparentnost, i u pogledu informacija o prikupljenim prihodima od namjenskih poreza, ali i informacija o trošenju tih sredstava, kako bi obveznici, građani, cjelokupna javnost stekli uvid u trošenje javnih fondova. Pored toga, jačanje financijskih veza vlade i javnih korporacija, u smislu sve većeg financiranja javnih korporacija iz javnih fondova, garantiranja dugova korporacija i zaduživanja vlada za potrebe javnih korporacija, može da predstavlja veliki rizik za održavanje stabilne fiskalne pozicije vlade, čak i u toj mjeri da ugrožava makroekonomsku stabilnost vlade. To dalje otvara pitanje osiguranja kredibilnih informacija o financijskim vezama vlade i javne korporacije za vjerovnike, strane investitore i međunarodne financijske organizacije u cilju sagledavanja ukupne fiskalne pozicije vlade. Osjetljivost pitanja državne potpore javnim korporacijama nalaže primjenu međunarodnih standarda fiskalne transparentnosti u punoj mjeri. Prema međunarodno prihvaćenom Kodeksu¹⁰ MMF-a fiskalna transparentnost počiva na četiri stupa, deset glavnih principa i 45 standarda fiskalne transparentnosti. Osnovna četiri stupa fiskalne transparentnosti su:

- I. Jasno razgraničene uloge i nadležnosti
- II. Otvoreni proračunski proces
- III. Objavljivanje informacija u javnosti
- IV. Osiguranje integriteta

Prvi, drugi i treći stup fiskalne transparentnosti propisuje praksu u pogledu sagledavanja poslovanja javnih korporacija i objavljivanja podataka od značaja za fiskalnu poziciju vlada. Standardi fiskalne transparentnosti nalažu uspostavu jasnih odnosa između vlada i javnih korporacija, u pogledu financiranja (transfera), zaduživanja i transfera dobiti ili dividendi. Sva plaćanja od strane javnih korporacija, uključujući poreze, naknade, dividende ili profit trebaju biti objelodanjeni u financijskim izvještajima korporacija i proračunskoj dokumentaciji vlada i obrnuto, svi transferi iz proračuna prema javnim korporacijama moraju biti objavljeni u financijskim izvještajima vlada. Javne korporacije su dužne slijediti i druge međunarodne financijske standarde: korporativnog upravljanja, računovodstvene i standarde revizije. Standardi nalažu da je nužno je da se u godišnji proračun vlade uključe i sve fiskalne i kvazi-fiskalne aktivnosti vlade, izvanproračunskih fondova, javnih korporacija, poreznih rashoda, potencijanih obveza i dr. kako bi se stekao potpuni uvid u prikupljanje i alokaciju javnih resursa i njihovu usklađenost sa projektiranim ciljevima i prioritetima. Pored toga, proračunski dokument vlada treba uključiti i informacije o financijama javnih korporacija, u mjeri koja će omogućiti adekvatnu procjenu fiskalnih rizika. Pored obveze dostave izvještaja neovisnog revizora o godišnjem financijskom izvještaju standard nalaže i objavu značajnih informacija o njihovim financijama u okviru proračunske dokumentacije, uključujući i operativne bilance i ostale informacije nužne za valjanu procjenu fiskalnih rizika po vlade koje može proizvesti poslovanje javnih korporacija.

⁸ Netržišne usluge se pružaju besplatno ili po cijenama koje se ne mogu smatrati značajnim u ekonomskom smislu, tj. koje u značajnoj mjeri ne mogu utjecati na odnose ponude i tražnje.

⁹ U praksi se nalazi termin "ostatak javnog sektora" koji podrazumijeva sve jedinice koje podliježu definiciji javnog sektora, ali ne udovoljavaju kriterijima da budu uključene u vladin sector.

¹⁰ IMF, Manual on Fiscal Transparency, 2007, Washington.

IMPLIKACIJE NA PROCES EUROPSKIH INTEGRACIJA

Prije predlaganja bilo kakve izmjene u sferi fiskalne politike potrebno je izvršiti procjenu usklađenosti prijedloga sa preuzetim obvezama prema EU (Europsko partnerstvo, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, *acquis*). U svjetlu europskih integracija prijedlog o namjenskom oporezivanju u korist željeznica otvara dva važna pitanja:

- usklađenosti oporezivanja energenata sa minimalnim standardima EU
- usklađenosti uvođenja poreza selektivnog karaktera sa pravilima EU.

Harmonizacija sa minimalnim stopama oporezivanja energenata u EU

Pored analize fiskalnih, ekonomskih i socijalnih posljedica povećanja poreznih nameta u cijeni osnovnog pogonskog energenta, koji je, u većoj ili manjoj mjeri, input za proizvodnju svih dobara i usluga, potrebno je ocijeniti da li je uvođenje nove porezne stope na liniji ispunjavanja obveza prema EU u procesu pridruživanja i stabilizacije. Postavlja se i pitanje da li je moguće amortizirati povećanje poreznog tereta u cijeni energenata. Da bi se na ta pitanja dali odgovori potrebno je analizirati sadašnju politiku trošarina u EU i strategiju do 2020.g., te analizirati strukturu cijene i tržišta energenata u BiH i uporediti je sa europskom praksom.

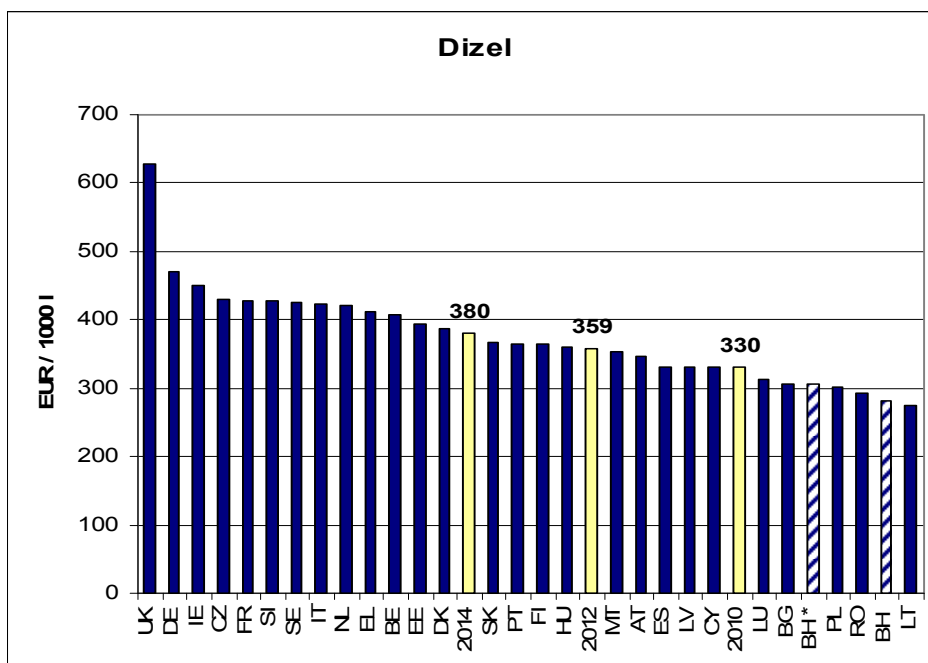
Početak 2010. stupile su na snagu očekivane izmjene u sustavu stopa trošarina na naftne derivate u EU. Stope trošarina na naftne derivate u većini članica su već na razini ili značajno iznad novih minimalnih stopa. To je u skladu sa opredjeljenjem Europske komisije da se uspostavi konzistentna politika oporezivanja komercijalnog dizela u cijeloj EU, koja uključuje nekoliko segmenata:

- konvergenciju stopa trošarina – smanjivanje stopa trošarina u „starim“ članicama EU i povećavanje stopa trošarina u novim članicama
- eliminaciju motornog benzina iz uporabe
- primjenu principa oporezivanja goriva prema uporabi, a ne prema vrsti goriva
- izjednačavanje stope trošarine na dizel i bezolovni benzin.

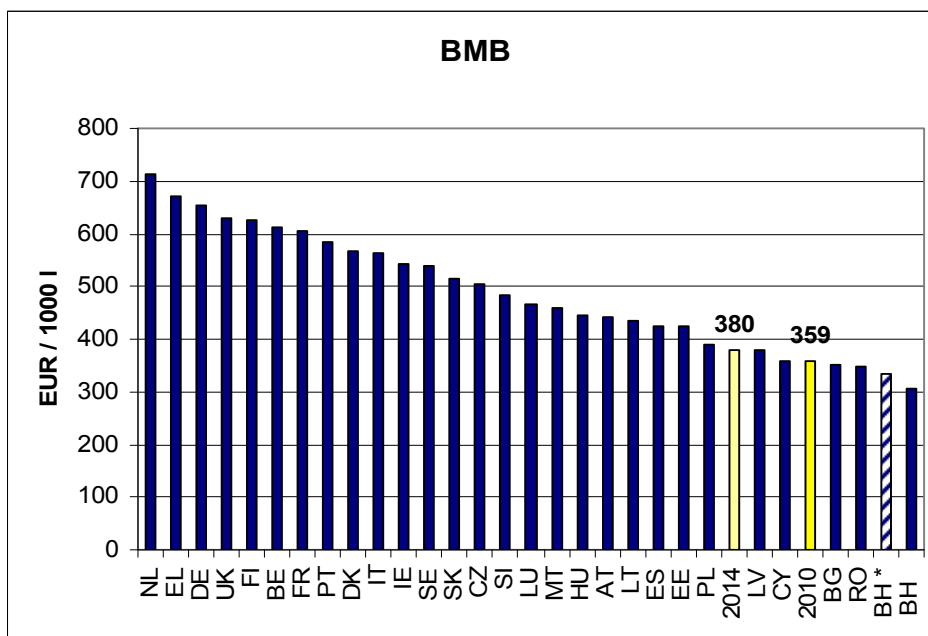
Povećanje stopa trošarina na dizel rezultat je istraživanja zagađivanja okoliša koja su pokazala da dosadašnje mišljenje da vozila na dizel manje zagađuju okološ od vozila na bezolovni benzin nisu utemeljena. Predviđeno je da se strategija implementira u nekoliko faza: do 2012.g. potrebno je izjednačiti trošarinu na komercijalni dizel sa sadašnjom razinom trošarine za bezolovni benzin (EUR 359 / 1000 l) i postepeno povećavati minimalnu trošarinu, da bi od 2014.g. iznosila EUR 380 / 1000 l. Porast minimalne trošarine se pravda i potrebnom očuvanja realne vrijednosti fiskalnih prihoda. Iz tog razloga predviđena minimalna trošarina je indeksirana za projektiranu stopu inflacije do 2014.g. Povećavanje minimalne trošarine se objašnjava novom politikom EU u sferi smanjivanja prostora za utaje poreza, čime se postiže dvostruki efekat, na fiskalne prihode i tržište energenata. Izjednačavanjem trošarina na benzin, dizel i kerozin obveznici više nisu motivirani da koriste porezom manje opterećena goriva za pogon vozila. Takva politika doprinosi i smanjenju troškova rada poreznih uprava, koje ne moraju trošiti resurse da bi otkrile prijevare kod uporabe goriva. Očekuje se da će primjenom nove politike jačati regularno tržište energenata i da će se povećati pouzdanost statistike potrošnje energenata i prihoda. Time se, u konačnici, doprinosi i kvaliteti planiranja prihoda, rastu i razvitku energetskeg sektora, automobilske industrije i drugih povezanih grana i ukupne ekonomije.

Posljednje povećanje stopa trošarina od 1.1.2010. odnosilo se samo na trošarine na dizel, dok su trošarine na ostale derivate nafte ostale nepromijenjene. Od 1.1.2004.g. trošarina na dizel je iznosila 302 EUR / 1000 l, da bi bila povećana na 330 EUR / 1000 l od 1.1.2010. Za manji broj članica više minimalne stope trošarine na naftne derivate znače nastavak mukotrpnog procesa povećavanja nacionalnih stopa. Nova faza harmonizacije, budući da neplanirano dolazi u vrijeme

ekonomske krize, recesije i tek slabih naznaka oporavka ekonomije EU, zahtijevaće pažljivo balansiranje dinamike i tempa harmonizacije oporezivanja energenata sa mogućim negativnim implikacijama povećanja stopa trošarina na ekonomski rast, razinu cijena, agregatnu potražnju, likvidnost i konkurentnost kompanija.

Grafikon 2

Grafikon 3

Poredeći stope trošarine u BiH sa trošarinama na dizel i bezolovni benzin u članicama EU¹¹ (Grafikon 2 i 3) primjećuje se da je BiH, očekivano, među članicama sa najnižim stopama. Uvođenje dodatnih 0,05 KM za željeznice u BiH (oznaka BH* na grafikonima) će malo pomjeriti poziciju BiH ka sadašnjim minimalnim trošarinama u EU. Zbog inicijalno više stope trošarine na bezolovni benzin (0,35 KM/l) u BiH u odnosu na dizel (0,30 KM/l) razlike ukupne trošarine, koja uključuje sve tri vrste putarine, u odnosu na minimalnu trošarinu u EU je manja nego što je to slučaj kod dizela. S obzirom na intenciju Unije da izjednači trošarine na dizel i bezolovni benzin do 2012.g. Iz ovog implicira da će u narednom razdoblju biti nužno povećati trošarine na dizel u većem iznosu nego na bezolovni benzin. Pozitivna činjenica je da je potrošnja motornog benzina u BiH posljednje godine svedena na minimum.

Imajući u vidu da još nema sigurnih naznaka da ekonomija BiH izlazi iz krize povećanjem poreznih nameta na energente momentat izlaska gospodarstva iz recesije postaje sve dalji i neizvjesniji. Postavlja se pitanje da li postoji prostor za neutraliziranje manjeg povećanja trošarine na energente. Poredeći visinu maloprodajnih cijena 1 l bezolovnog benzina u nekim članicama EU i BiH (Tabela 2) uočavamo da su cijene u BiH najniže. Analizirajući strukturu maloprodajne cijene uočavamo da je cijena prije oporezivanja (engl. *pre-tax price*), koja sadrži cijenu koštanja, dobit i, eventualno, carinske pristojbe viša u BiH nego u ostalim zemljama. Razlog može biti uvoz iz zemalja s kojima nemamo potpisane bescarinske aranžmane (npr. Rusija), ali i niska efikasnost interne ekonomije, više posrednika i dugi prometni lanci koji poskupljuju prodaju, neregulirano i fragmentirano tržište koje pogoduje autarkičnom ponašanju i osigurava monopolski položaj lokalnim i regionalnim distributerima, pogotovo u situacijama kada je energent lokalno dobro (potrošnja građana i lokalnih kompanija). Ukoliko pođemo od prosječne cijene od 2,01 KM/l kao konstante u slučaju uvođenja putarine za željeznice (kolona BiH * u Tabeli 2) cijena prije oporezivanja još uvijek je viša nego u Sloveniji. Primjenjujući povećanje putarine na široku lepezu cijena na BH pumpama (Tabela 3) zaključujemo da ima prostora za interna prilagođavanja i unaprjeđenje poslovanja distributera i Rafinerije, uz zadržavanje iste maloprodajne cijene. Pronalaženje unutarnjih rezervi je nužno i za distributere zato što bi insistiranje na prevaljivanju novog poreznog tereta na potrošače moglo još više smanjiti potrošnju energenata u BiH (za pet mjeseci 2010.godine potrošnja energenata je manja za 9%), što bi na dulji rok distributere dovelo u težak položaj.

Tabela 2: Struktura maloprodajne cijene 1 l bezolovnog benzina

		Češka	Slovenija	Austrija	BIH	BIH *
1	MPC (1 l BMB)	2.50	2.38	2.35	2.01	2.01
2	PDV	0.42	0.40	0.39	0.29	0.29
3	trošarina	0.99	0.96	0.86	0.60	0.65
4	cijena prije oporezivanja (1-2-3)	1.09	1.03	1.09	1.12	1.07

Izvor: cijena za članice EU (European Commission, Directorate General for Mobility and Transport) , 19/7/2010
BiH: cijena u Banjaluci, 19/7/2010

Tabela 3: Struktura maloprodajne cijene 1 l bezolovnog benzina na benzinskim pumpama u BiH¹²

MPC (1 l BMB)	1.97	1.98	1.99	2.00	2.01	2.02	2.03	2.04	2.05	2.06	2.07
A	1.08	1.09	1.10	1.11	1.12	1.13	1.14	1.14	1.15	1.16	1.17
B	1.03	1.04	1.05	1.06	1.07	1.08	1.09	1.09	1.10	1.11	1.12

A - Cijena prije oporezivanja sa trošarinom 0,60 KM/l (0,35+0,15+0,10)

B- Cijena prije oporezivanja nakon povećanja putarine na 0,65 KM/l (0,35+0,15+0,10+0,05)

¹¹ Izvor podataka: Europska komisija, 1/7/2010

¹² Izvor: cijene na pumpama na relaciji Banjaluka – Doboj - Sarajevo, 26/7/2010

Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo:Đoke Mazalića 5, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 279 553, Fax:+387 33 279 625, Web: www.oma.uino.gov.ba

Namjenski porezi za javne korporacije i pravila EU

Od završetka rata entiteti su nastojali da pomognu opstanak željezničkih korporacija, koje su se našle u teškom položaju, sa uništenom saobraćajnom infrastrukturom, zastarjelim tehničkim kapacitetima, ogromnim viškom radnika. Entiteti su financirali željeznice uglavnom grantovima i transferima iz proračuna. Da su to velika sredstva pokazuje činjenica da je grant dan samo Željeznicama RS u 2009.g. iznosio 32 mil KM. Porez za financiranje željeznica, kao vrsta neizravnih poreza ubiran je u RS sve do konca 2004.g., kada je usvojen državni Zakon o porezu na promet. U RS se u razdoblju od osam godina, sukladno posebnom zakonu, ubiralo 2% za razvitak željezničkog saobraćaja na promet svih dobara i usluga. Analize su pokazale da su obveznici vrlo često u praksi plaćali redovni porez na promet dobara ili usluga (8% ili 18%), ali da su izbjegavali plaćanje 2% poreza na promet za željeznice. Time je bio derogiran osnovni motiv uvođenja ovog namjenskog poreza. Uvođenjem izravnog financiranja željeznica putem poreza na određeni način se formalizira dosadašnja „tiha“ potpora entiteta željeznicama iz proračuna. Međutim, za razliku od financiranja javnih, netržišnih dobara i usluga iz „jedne kase“ (*pool*) izravno oporezivanje za potrebe javne korporacije koja posluje na tržištu otvara pitanje narušavanja konkurencije na tržištu. Tržište prijevoza dobara i osoba je specifično jer postoje snažni supstituti: kod prijevoza dobara sukobljavaju se interesi željeznica i drumskih prijevoznika¹³, a kod prijevoza putnika konkurencija se širi i na avio prijevoznike i na prijevoz automobilima. Bez detaljnijeg ulaženja u materiju državne pomoći prilikom ocjene prijedloga uvođenja putarine za željeznice potrebno je sagledati da li je državna pomoć javnim korporacijama koje posluju na tržišnoj osnovi u skladu sa preuzetim obvezama BiH iz Evropskog partnerstva, Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) i *acquis-a*.

Pravila koja reguliraju konkurenciju na tržištu EU i dodjelu državne pomoći javnim kompanijama su vrlo stroga. Pravila EU u vezi državne pomoći se odnose na „*utjecaj subvencija, poreznih olakšica i ostalih oblika državnih koncesija na konkurenciju i trgovinu, od čega korist imaju neke firme, a što opet može negativno utjecati na druge firme*“¹⁴.

Prema članku 86 Ugovora (sada 106) poduzeća koja pružaju usluge od općeg ekonomskog interesa ili imaju monopolni karakter u smislu generiranja prihoda biće podložna pravilima iz Ugovora, pogotovo pravilima konkurencije, u mjeri u kojoj primjena tih pravila neće ugrožavati učinke zadataka koji su im povjereni. Pri tome je potrebno osigurati da ne bude ugrožen razvitak trgovine što bi bilo suprotno interesima Unije.

Prema članku 87 Ugovora (sada 107) potrebno je izbjegavati dodjelu pomoći, bilo od strane članice ili putem resursa članice, koja podrazumijeva favoriziranje određenih poduzeća ili proizvodnje određenih dobara, kojom se **u bilo kojoj formi** ugrožavaju ili bi se mogle ugroziti konkurencija ili trgovina između članica. Iz članka 87 proizilazi da određena pomoć, da bi se tretirala kao državna i inkompatibilna sa tržištem Unije, mora da zadovolji sve sljedeće uvjete:

- da se izravno ili neizravno financira iza državnih izvora,
- da se njome favoriziraju određena poduzeća (ekonomski operatori),
- da je selektivne naravi, usmjerena ka određenoj grupaciji poduzeća ili određenim dobrima,
- da utječe, izravno ili potencijalno, na konkurenciju i trgovinu¹⁵.

U čl. 71(c) SSP u poglavlju „Konkurencija i druge ekonomske odredbe“ navodi se da je ... „*nespojivo s propisanim funkcioniranjem ovog sporazuma, u mjeri u kojoj može utjecati na trgovinu između Zajednice i Bosne i Hercegovine ... svaka državna pomoć kojom se narušava ili prijeti narušavanju konkurencije davanjem prednosti određenim poduzećima ili određenim*

¹³ Aktiviranjem Luke Brčko pojavice se novi supstituti - riječni prijevoz dobara, a očekuje se i jačanje avio prijevoza dobara

¹⁴ Stuart E., Vuletić D., „Uvod u reguliranje državne pomoći prema pravu Evropskih zajednica – Priručnik za Bosnu i Hercegovinu“, Sarajevo 2006, str. 11

¹⁵ Ibid. str. 24.

proizvodima.". Dalje se navodi da će se svaka praksa koja je suprotna tom članku ocjenjivati „na osnovu kriterija koji proizilaze iz primjene konkurencijskih pravila važećih u Zajednici, posebno čl. 81., 82., 86. i 87. Ugovora o EZ i instrumenata za tumačenje koje su usvojile institucije Zajednice.”¹⁶

U svjetlu primjene članka 71 BiH je obavezna:

1. da osnuje samostalni državni organ kojem će povjeriti ovlaštenja neophodna za punu primjenu odredbi čl. 71 (c) u roku od dvije godine od dana stupanja na snagu sporazuma. Taj organ će biti ovlašten da odobrava programe državne pomoći i pojedinačna sredstva pomoći i da određuje povrat državne pomoći koja je nezakonito dodijeljena;
2. da evidentira programe državne pomoći i da ih uskladi sa kriterijima iz SSP u roku od najviše četiri godine od stupanja na snagu Sporazuma.

Člankom 72 Sporazuma, koji propisuje obveze u vezi sa javnim poduzećima, BiH treba do konca treće godine od stupanja na snagu Sporazuma na javna poduzeća i poduzeća kojima su dodijeljena posebna i isključiva prava primijeniti principe iz Ugovora o EZ-u, s posebnim naglaskom na članak 86 Ugovora.

ZAKLJUČAK

Inicijativa za uvođenje putarine za željeznice otvara niz pitanja o ekonomskim i fiskalnim implikacijama koje takva porezna mjera može imati na državu, građane i poslovne subjekte, ali i teška pitanja o implikacijama na poslovanje konkurencije i funkcioniranje tržišta prijevoznih usluga. Očigledno je da vlasti žele osigurati siguran i stabilan priliv prihoda željezničkom sustavu u BiH i time rasteretiti entitetske proračune grantova za potporu željeznicama. Time se ujedno osigurava socijalni mir i kakvo-takvo preživljavanje željeznica do izlaska gospodarstva iz recesije. Iako su do sada građani i kompanije posredno preko proračuna financirali željeznicu, vjerovatno u većoj mjeri nego što će to biti ukoliko se uvede dodatnih 0,05 KM/l putarine¹⁷, uvođenje neposrednog poreznog nameta na naftne derivate je izazvalo burna negodovanja u javnosti. Iako je povećanje trošarina na naftne derivate načelno u suglasnosti sa procesom faznog povećanja trošarina na energente u EU postavlja se pitanje da li je izabran najbolji trenutak za harmonizaciju, s obzirom na tek slabo izraženi oporavak BiH gospodarstva. Budući da problem financiranja željeznica dotiče i materiju državne pomoći i konkurencije potrebno je pažljivo ispitati da li je inicijativa u skladu sa preuzetim obvezama BiH iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU i principima i pravilima iz Lisabonskog ugovora.

¹⁶ Nakon stupanja na snagu Lisabonskog ugovora pomenuti članci se odnose na čl. 101, 102, 106 i 107. Vidi Konsolidiranu verziju Ugovora o EU i Ugovora o funkcioniranju EU.

¹⁷ Procjenjuje se da bi se dodatnom putarinom za željeznice ubralo 60-65 mil KM prihoda.

Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Đoke Mazalića 5, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 279 553, Fax:+387 33 279 625, Web: www.oma.uino.gov.ba

Višegodišnje planiranje prihoda i rashoda – značaj, uloga, domaća i međunarodna praksa, I dio

(Autor: Aleksandar Eskić, makroekonomista u Odjeljenju)

Uvod

U mnogim dijelovima svijeta organi javne uprave imaju mogućnost da predstave novi porezni oblik, povise ili snize postojeće porezne stope, a rezultirajući postupak izrade proračuna jeste učestali proces između predviđanja prihoda i planiranja rashoda. Donošenje teških odluka o prihvatljivim poreznim stopama i planovima trošenja sredstava predstavlja stvaran izazov o tome kako organi javne uprave na bilo kojoj razini vide svoju odgovornost u realizaciji ciljeva svoje zajednice za postizanje kvalitetnog pružanja usluga i adekvatnih kapitalnih ulaganja.

Situacija u Bosni i Hercegovini, u pogledu kontrole najznačajnijih izvora prihoda, bitno se promijenila u poslednjih nekoliko godina. Do 2005. godine tj. do momenta uvođenja instituta Jedinštenog računa (JR) ingerencije su bile skoro isključivo na razini entiteta uključujući i županije u FBiH. Sa momentom osnivanja Jedinštenog računa kao i od momenta uvođenja „poreza na dodanu vrijednost“, od početka 2006. godine, koji je zamijenio dotadašnji „porez na promet proizvoda i usluga“, kontrolni mehanizmi prelaze u nadležnost institucija BiH, prvenstveno Uprave za neizravno oporezivanje BiH, Upravnog odbora Uprave za neizravno oporezivanje BiH, Vijeća ministara BiH kao i Parlamenta BiH kao zakonodavnog organa vlasti. Ipak, udio entiteta prilikom kreiranja politike neizravnog oporezivanja, kao i raspodjela sredstava sa Jedinštenog računa, osigurana je kroz participaciju u radu Upravnog odbora Uprave za neizravno oporezivanje BiH, svakako Vijeću ministara BiH i Parlamentarnoj skupštinu BiH.

S obzirom da niže razine vlasti u Bosni i Hercegovini ne mogu autonomno mijenjati politiku koja određuje trenutno najznačajnije prihode¹⁸, može se reći da je postupak izrade njihovih proračuna utemeljen na prihodima. Drugim riječima, niže razine vlasti moraju pristupiti procesu izrade proračuna tako što će prvo odrediti iznos prihoda koji će biti raspoloživi u narednom razdoblju. Razina prihoda daje okvir točno kako će općina morati da raspodijeli sredstva za izvršavanje poslova/pružanje usluga ili kapitalna ulaganja. Prema tome, plan trošenja sredstava sačinjen je u okviru granica poprilično nefleksibilnog okvira prihoda koje kontroliraju više razine vlasti, prvenstveno institucije BiH i entiteti.

Isto tako, potrebno je unaprijediti komunikaciju i razmjenu podataka između poreznih organa unutar Bosne i Hercegovine; prvenstveno između entitetskih poreznih uprava i UNO BiH. Ovo tim prije što sve ove organizacije imaju u biti istu misiju i mogu pomoći jedna drugoj u ostvarenju postavljenih ciljeva. Ovaj segment postaje tim značajniji ako se obveza izrade protokola suradnje promatra u svijetlu EU integracija i zadataka komunikacije i razmjene podataka sa ostalim poreznim organima unutar EU. Postoji čitav niz propisa na razini Unije koji reguliraju ovu oblast i čega se porezni organi zemalja članica striktno pridržavaju.

Istodobno, potrebno je bolje razumijevanje uloge i značaja višegodišnjeg planiranja prihoda i rashoda na svim razinama vlasti. Time bi se izbjegao jedan broj kritika upućenih višim razinama vlasti čiji suštinski uzrok leži u nerazumijevanju cijelog procesa i konačno ne doprinose unaprjeđenju postojeće prakse koja nije imuna na sistavne poteškoće koje prate ovaj proces. Ali sustav treba graditi i nadograđivati, a ne osporavati ga i rušiti bez adekvatne izlazne strategije i dovoljno jake argumentacije.

¹⁸ Učešće prihoda sa Jedinštenog računa u ukupnim prihodima svih upravnih razina kreće se između 40% i 50%
Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo:Đoke Mazalića 5, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 279 553, Fax:+387 33 279 625, Web: www.oma.uino.gov.ba

U nastavku ćemo predstaviti brojne instrumente koji su orijentirani ka točnijem i pouzdanijem predviđanju prihoda. Predložene metodologije u ovom članku su ciljano usmjerene ka proračunskim i financijskim administratorima u organima javne uprave u BiH bez izuzetka.

Mjera upozorenja: Dvostruki cilj koji se odnosi na unaprjeđenje točnosti predviđanja prihoda bi trebalo da podrazumijeva i svođenje razine procjenjivanja manjeg iznosa prihoda na minimum, i istodobno smanjenje rizika prekoračenja trošenja koji je posljedica precijenjenih prihoda tj. situacija kada su prihodi procijenjeni u većem iznosu nego što su izvršeni. Oni koji dramatično potcijene razinu određenog prihoda nanose štetu u pružanju usluga organizacije i zajednice, jer to predstavlja izgublenu priliku. Rebalans proračuna se vrši kasnije u godini, uglavnom deset mjeseci prođe prije nego što se prekomjerno naplaćeni prihodi mogu potrošiti za ostvarenje kapitalnih projekata ili unaprjeđenja u radu. Međutim, procjenjivanje prihoda može da dovede do prekomjernog trošenja i može da rezultira u dramatičnom smanjenju proračuna u posljednjem trenutku, što bi ugrozilo plan rada i kapitalne projekte.¹⁹ Netočno predviđanje prihoda može rezultirati dugoročnim oštećenjem političkih reputacija i administrativne efikasnosti.

Kako rezultat, krajnji cilj u unaprjeđenju predviđanja općinskih prihoda je da se **maksimalno poveća** točnost kod projekcije prihoda, da bi se samim tim osigurala primjerena potpora kapitalnim programima i u pružanju usluga. Predstavljene metode koriste prakse orijentirane ka korišćenju podataka, kako bi se povećala točnost predviđanja prihoda i kako bi se na **minimum sveli** rizici od procjenjivanja ili procjenjivanja manjeg iznosa prihoda od ostvarenja, što može da proistekne iz korišćenja nekvantitativnih zaključaka ili korišćenja samo nekoliko varijabli za predviđanje prihoda za sve izvore.

Osnove za poboljšano predviđanje (planiranje) prihoda

Izuzetno je bitno da se **izradi i objasni** kako je uspostavljen sustav predviđanje prihoda čime se podstiče stalni napredak u predviđanju prihoda putem tri temeljna koraka:

- 1) obvezivanje na korišćenje **višegodišnjeg pristupa predviđanju orijentisanog ka podacima**,
- 2) **izrada alternativnih slučajeva za predviđanje prihoda**, koristeći analizu podataka uobličjenih u vremenske serije,
- 3) korišćenje **ključnih varijabli i lokalnih ekonomskih pokazatelja** radi donošenja odluka zasnovanih na više informacija, o razinama prihoda na kojima se zasniva proračun.

Tri gore navedena koraka predstavljaju prilično sveobuhvatno obvezivanje na prikupljanje i korišćenje podataka prilikom vršenja analiza i donošenja odluka o predviđanju prihoda. Uspostavljanje sveobuhvatnih podataka o naplati u prethodnom razdoblju i o prihodima, kao i ekonomskim varijablama oduzima dosta vremena i energije. Prema tome, i uz mnoge promjene u organizaciji, upravni organ bi trebalo da nastavi sa unaprjeđenjem predviđanja prihoda. Metoda, koja je našla svoje mjesto u praksi, odnosi se na odabir i unaprjeđenje predviđanja za deset najznačajnijih prihoda zasnovanih na njihovom udjelu na prihodovnoj strani proračuna ili odabir izvora prihoda koji čine 80% ukupnih prihoda su dva načina da se utvrdi prioritet u radu osoblja i da se počne postupak poboljšanja u prvoj godini. Dugoročna vizija kontinuiranog rada će dovesti do dodatnih poboljšanja u narednim godinama.

---

¹⁹ Rizik pretjeranog trošenja za prvih 10 mjeseci je značajno smanjen ako postoji dobro uspostavljanje izvještavanja o izvršenju proračuna, kao što su mjesečno izvještavanje o izvršenju prihoda i rashoda.

Korak 1 Uspostavljanje višegodišnjeg pristupa orijentiranog ka korišćenju podataka

Zašto?

Korišćenje podataka ili činjenica u svim oblastima donošenja odluka u upravi je bitno kako bi se donijele bolje odluke potkrijepljene informacijama. Jednako je bitno što korišćenje podataka prilikom donošenja odluka omogućuje da se one mogu lako obrazložiti različitim interesnim grupama građana, kao što su porezni obveznici, grupe građana i odbornici/vijećnici. Vremenom će izrada i održavanje jakog sustava podataka osigurati bolju mogućnost donositeljima odluka da čitaju, razmatraju i razumiju preporuke administracije, što vodi ka većoj točnosti i efektivnosti.

Korišćenje podataka za donošenje odluka koje imaju reperkusije na financije i proračun je naročito važno. Ponekad proračunski službenici koriste vlastiti stručni sud i svoje iskustvo za predviđanje prihoda. Iako i to može da bude ispravna metoda, ona u potpunosti ovisi o iskustvu i uvidu pojedinca koji koristi svoj stručni sud. Nažalost, stručno prosuđivanje je takođe veoma teško objasniti maloj grupi građana i gotovo nemoguće objasniti većim grupama građana. Na kraju, stručni sud od strane jedne osobe automatski rezultira odsustvom stalnih podataka o faktorima korištenim za donošenje odluka, koji bi mogli da daju informacije službenicima ili grupama građana ubuduće, kada budu radili na poboljšanju razine točnosti predviđanja prihoda.

U suprotnosti s tim, korišćenje činjenica za predviđanje prihoda omogućava finansijskim službenicima i rukovodiocima da konkretno pokažu kako su odluke donesene. Vremenom, korišćenje činjenica će omogućiti osoblju u financijama i rukovodiocima da prikažu poboljšanje u efektivnosti ranije donesenih odluka, upućujući ih na historijske podatke i analize. Korišćenje iznosa iz ranijeg razdoblja za ilustraciju trendova/kretanja naplate prihoda, alikvotnog udjela drugih upravnih razina i ekonomskih ili demografskih kretanja, ide u prilog točnosti predviđanja prihoda i izravno ilustrira zašto su neki specifični iznosi prihoda uvršteni u nacrt ili predloženi proračun.

Prvobitno uspostavljanje historijske baze podataka zahtijeva ozbiljno obvezivanje u smislu potrebnog vremena i rada. Da bi se prikupile informacije u vezi sa višegodišnjim podacima za svaki izvor prihoda, potrebno je poznavati odgovarajuće ljude i mjesto gdje su podaci pohranjeni. Zbog vremena i rada koji su potrebni za prvobitno prikupljanje podataka, uveliko preporučujemo da općine unose podatke u npr. Microsoft Excel, kako bi se osiguralo da se podaci ne izgube i da im se lako može pristupiti ubuduće. Kada se upostavi takva baza podataka, to će predstavljati jak temelj sa historijskim prihodima, ekonomskim i demografskim kretanjima, što je moćan instrument za službenike u financijama, koje mogu koristiti kako budu radili na unaprjeđenju predviđanja prihoda.

Što uraditi? Kako to uraditi?

Za uspostavljanje pristupa višegodišnjeg predviđanja prihoda, orijentiranog ka korišćenju podataka, potrebno je minimalno poduzeti sljedeće korake:

1. Uspostavljanje historijskih trendova

- a) Prikupljanje i unošenje podataka (u obrazac prethodno kreiran u Excelu) za posljednjih deset godina o **ostvarenim prihodima** za svaki izvor prihoda. Ukoliko nije moguće navesti podatke za deset godina, treba unijeti podatke za minimalno tri godine. Na primjer, što se tiče prihoda od neizravnih poreza, trebalo bi unijeti podatke o ostvarenim prihodima po ovom osnovu.

- b) Prikupljanje i unošenje podataka za prethodnih deset godina o **ostvarenim prihodima** u općini za svaki izvor prihoda. Na primjer, što se tiče poreza na dohodak, općina će možda morati da priloži podatke o ukupnoj naplati poreza na dohodak od porezne uprave sa entiteskog razine, ukoliko općina već nema takve podatke. Odnos između ukupne naplate i dijela koji primi općina bi trebao biti u skladu sa formulom za raspodjelu. Obezbjedivanje i prikazivanje ovakvih podataka osigurava da se formule koriste javno, otvoreno i pruža paralelne dugoročne trendove za svaki prihod između ukupne naplate i dijela koji primi općina. Neki podaci o naplati prihoda mogu biti dostupni interno (npr. zahtjevi za izdavanje dozvola za građenje i takse za izdavanje dozvola za građenje), a neki bi bili priloženi od poreznih uprava sa entiteskog razine (porez na dohodak).
- c) Na koncu, prikupljanje i unošenje podataka u vezi sa aktivnošću kojom se u stvari utvrđuje razina naplaćenih prihoda. U slučaju poreza na dohodak, to bi bio ukupno ostvaren dohodak na određenom teritoriju. U slučaju prihoda od izdavanja dozvola za građenje to bi bio ukupan broj podnesenih zahtjeva za izdavanje građevinskih dozvola.

Ovi historijski trendovi stvaraju činjenične osnove za predviđanje prihoda u narednom razdoblju.

2. Uspostavljanje potpuno razumljivih i jasnih podataka o mehanizmima prihoda (Pitanje: *Kako funkcioniraju prihodi?*)

Nakon prikupljanja i unošenja historijskih podataka za obračunate i naplaćene prihode naredni korak je da se prouči i zabilježi proces funkcioniranja izvora prihoda. Vrste informacija u ovoj oblasti razumijevaju bilježenje odgovora na sljedeća pitanja:

- Na koja dobra ili usluge se odnose prikupljeni prihodi i u kojem procentu?
- Na koji način se vrši prikupljanje prihoda i tko ih prikuplja?
- Na koji način proračunski korisnik prima prihode? Na osnovu koje formule?
- Kada proračunski korisnik zapravo prima prihode tijekom godine?

Ova informacija omogućava proračunskom korisniku da jasno prezentira i obrazloži funkcioniranje prihoda interesnim grupama građana i donositeljima odluka kojima je možda potrebno bolje razumijevanje o glavnim prihodima koji utječu na organizaciju.

3. Izrada jasne slike uzroka fluktuacije prihoda ili dinamike prihoda (Pitanje: *Što je uzrok fluktuacije prihoda?*)

Nakon uspostavljanja baze podataka i procesa funkcioniranja prihoda, od velike je važnosti proučiti i ustanoviti glavne faktore koji uzrokuju fluktuaciju svake vrste prihoda. Jedna od najboljih metoda za otkrivanje glavnih faktora koji stoje iza fluktuacije prihoda jeste ustanovljavanje promjene kod prihoda iz godine u godinu, kao i neprekidno traganje za razlogom zbog kojeg je došlo do promjena. Na primjer, mogu postojati brojni faktori koji uzrokuju povećanje izdanih dozvola za građenje iz godine u godinu. Prvo, vrlo jednostavno, razlog može da bude što je taksa za izdavanje dozvola za građenje smanjena. Takođe, razlog može da bude da je ambijent za razvoj poduzetništva veoma stimulativan. Ovo se može prikazati povećanom potražnjom za izgradnju što se odražava u povećanju broja urbanističkih suglasnosti u prethodnoj godini, što se opet automatski odnosi na izdavanje dozvola za građenje. U ovom slučaju može da postoji izravna veza između urbanističkih suglasnosti izdanih u jednoj godini, što se transformira u dozvole za građenje u narednoj godini. Međutim, bitno je zapaziti da odnos u ovoj vezi ne mora da bude 1:1. U nekim slučajevima ljudi koji grade dobiju urbanističku suglasnost i dalje nemaju novaca da nastave sa projektom naredne godine. Prema tome, nakon svega može se desiti da odnos bude 75% (ilustracije radi) urbanističkih suglasnosti koje prijeđu u dozvole za građenje iz tekuće godine u narednu godinu. Na koncu, pojedinac može da ustanovi lokalne ekonomske faktore u vezi sa

poslovnom izgradnjom ili porastom stanovništva što bi trebalo smatrati izuzetno bitnim za shvatanje fluktuacija u ukupnim godišnjim prihodima.

Isto tako, promjena politike koja određuje specifični javni prihod može značajno utjecati na njegovo ostvarenje i njegov obujam koji završi u trezoru konkretnog primaoca ovog prihoda. Ovdje se prvenstveno podrazumijeva reguliranje širine porezne osnovice, slučajevi kod kojih dolazi do oslobađanja obveze plaćanja, visine porezne stope i promjena načina raspodjele prikupljenih prihoda ostalim upravnim razinama i organizacijama. Isto tako, kako u domaćem tako i u zakonodavstvu drugih zemalja, prisutni su primjeri različite dinamike promjene visine porezne obveze, kao i formule čije se djelovanje proteže u narednim godinama. Ove formule se obično zovu formule za prilagođavanje kako bi se postigli neki dugoročni ciljevi zajednice ili organizacije. Istodobno treba dobro obratiti pozornost kada se počelo s primjenom ove nove politike i kada su one počele davati prve efekte. U pravilu se primjena nove politike tempira za početak fiskalne godine, ali nisu rijetki ni izuzeci od ovog pravila. Obično promjene u razini prihoda i rashoda koje su rezultat primjene nove politike zovemo strukturnim lomovima. U svakom slučaju, od financijskih administratora se očekuje da ove lomove znaju locirati, objasniti i procijeniti njihov utjecaj u narednom razdoblju.

Ove tri vrste informacija zajedno (historijska kretanja, procesi prihoda i varijable za projekciju) čine sveobuhvatno razumijevanje i solidnu činjeničnu osnovu za poboljšanje točnosti predviđanja prihoda. Podaci za svaki izvor prihoda će takođe pružiti kontinuirani resurs općinama, koji mogu da koriste u narednim godinama.

Umjesto zaključka

U narednom broju dajemo nastavak ovog članka koji će se odnositi na izradu scenarija alternativnog predviđanja prihoda korištenjem analize podataka uobličjenih u vremenske serije kao i donošenje odluka na osnovu informacija o procjeni proračunskog prihoda putem analize kretanja ili trendova temeljnih varijabli.

Zajmovi Međunarodnog monetarnog fonda

(Pripremila: Aleksandra Regoje, makroekonomista)

Tridesetih godina prošlog stoljeća, u doba kada su se zemlje borile sa velikom ekonomskom krizom, devalvacije valuta su se činile privlačnim sredstvom za podizanje konkurentnosti, te da se vlastita recesija izveze u druge zemlje. Serija poteza „siromašenja vlastitih susjeda“ bila je samouništavajuća, jer je svaka zemlja težila da devalvira svoju valutu prije drugih. Nastupio je tzv. „carinski rat“, u cilju smanjenja uvoza i podsticanja domaće proizvodnje. Uvoz se jeste smanjio, ali pošto su sve zemlje vukle iste poteze, smanjio se i izvoz. Usljed spiralnog djelovanja protekcionističkih mjera došlo je do ogromnog pada međunarodne razmjene. Proizvodnja na ovaj način, naravno, nije pokrenuta. Umjesto toga nastupio je potpuni krah međunarodne razmjene.²⁰ Godine 1944. predstavnici 44 zemalja održali su konferenciju u Bretton Woods-u, New Hampshire, na sjeveroistoku SAD-a.²¹ Glavni cilj konferencije bio je reforma međunarodnog monetarnog sustava,²² a vodila je stvaranju Međunarodnog monetarnog fonda (MMF). Da bi se izbjegla mogućnost nekontroliranih devalvacija, svi devizni tečajevi su fiksirani, a pomjeranja su bila moguća jedino uz prethodnu suglasnost MMF-a. Umjesto mjera devalvacije, MMF je zemljama sa platnobilančnim teškoćama mogao da osigurati zajam. Carine i kontrola kapitalnih transakcija mogle su se u razdoblju neposredno po završetku rata koristiti samo kao privremene mjere. Sve zemlje su definirale fiksni paritet u odnosu na američki dolar, a sam dolar bio je izravno vezan za zlato.

Bretonvudski sustav je funkcionirao prilično dugo vremena. Devizni tečajevi su bili prilično stabilni, a razvijen je sustav zajmova koje je MMF ustupao zemljama sa platnobilančnim teškoćama. MMF je raspolagao sredstvima u visini depozita zemalja članica, od čega je 25% bilo u zlatu ili dolarima, a 75% u vlastitoj valuti same članice. Visina depozita svake članice temeljila se na njenom udjelu u međunarodnoj razmjeni, na osnovu koje je utvrđena njena kvota. Kvota, sa druge strane, označava značaj prava glasa članice, kao i njenog prava na pozajmice. Tri desetljeća nakon Drugog svjetskog rata svijet je bio na dolarskom standardu. Pretežni dio međunarodne razmjene i financiranja obavljao se u dolarima, u kojima su se držale i privatne i državne rezerve. To razdoblje je bilo karakteristično po rastu i napretku. Ekonomije zapadne Europe i istočne Azije oporavile su se od ratnih razaranja i rasle visokim stopama.

Krajem 60-tih godina došlo je do rasta inflacije u većini zemalja, i to po neujednačenim stopama. To je vršilo veliki pritisak na valutne paritete, koji se nisu mijenjali još od kraja 40-tih godina. Neke valute su revalvirale, druge su devalvirale. Sa druge strane, dolari su se počeli gomilati u inozemstvu, a trgovinski deficiti SAD-a su se rasplamsali, što je u konačnici prouzrokovalo prekid zlatnog pariteta dolara 1971. godine. Time je uništena ključna komponenta Bretonvudskog sporazuma. Siječnja 1976, sporazumom sa Jamajke, ozvaničena je nova uloga MMF-a: nadgledanje svjetskog monetarnog sustava u rastućem okruženju fleksibilnih deviznih tečajeva.²³

Danas postoje tri osnovne uloge MMF-a:

- 1) Nadzor- razumijeva praćenje ekonomskih i financijskih okolnosti, pružanje savjeta u oblasti ekonomskih politika, prvenstveno u cilju sprečavanja krize.
- 2) Tehnička pomoć članicama i pružanje stručnih obuka.
- 3) Zajmovi zemljama članicama koji imaju platnobilančne teškoće. Financijska pomoć, uz sprovođenje mjera za otklanjanje uzroka problema, omogućava zemljama članicama da

²⁰ M. Burda i Č.Viploš, Makroekonomija, europski udžbenik, 3. izdanje, pr.sa engl. D. Popovic, CLDS 2004, Beograd

²¹ R. Kovačević, „Međunarodne financije“, Beograd 1998

²² Delegati su razmotrili dva plana: britanski plan koji je razvio Keynes i američki plan, koji je razvio H.D. White iz SAD-a. Keynes je preložio stvaranje klirinške unije sa mogućnošću prekoračenja kredita i mogućnošću stvaranja rezervi, te stvaranje tzv. bankora- međunarodne obračunske jedinice. Međutim, usvojen je plan koji je bio sličan White-ovom, a koji je kasnije postao poznat kao sustav Bretton Woods.

²³ M. Burda i Č.Viploš, ibid

obnove devizne rezerve, stabiliziraju valute i omogućuje uvjete za ekonomski rast. Zajmovi nerazvijenim zemljama su takođe usmjereni na smanjenje siromaštva.²⁴

Zajmovi MMF-a

Uzroci krize su različiti i kompleksni. Neki od osnovnih uzroka kriza odnose se na slabosti financijskog sustava, visoke fiskalne deficite, visoke javne dugove, neprikladno fiksirane devizne tečajevе, prirodne katastrofe ili ratove, te rast cijena osnovnih roba kao što su hrana ili gorivo. Zajmovi MMF-a imaju za cilj da osiguraju članici prostor za implementaciju reformi i politika koje će osigurati uvjete za održiv ekonomski rast. Ove politike se razlikuju ovisno od uzroka problema.

Visina zajmova koje osigurava MMF je značajno varirala tijekom vremena. Naftni šokovi iz sedamdesetih, te dužnička kriza iz osamdesetih godina prošlog stoljeća značajno su utjecali na njihov rast. Tranzicija u centralnoj i istočnoj Europi, te krize u zemljama u razvitku tijekom devedesetih godina, uzrokovali su dalji rast tražnje za fondovima MMF-a. Kriza u Latinskoj Americi održala je tražnju za sredstvima MMF-a na samom početku 21. stoljeća, ali su ovi zajmovi uveliko otplaćeni kako su se uvjeti stabilizirali. Zajmovi MMF-a ponovo su porasli koncem 2008.godine, uslijed globalne ekonomske krize.

Tijekom vremena razvijeni su brojni instrumenti posuđivanja, u skladu sa specifičnim uvjetima sa kojima se susreću članice.²⁵ Nerazvijene zemlje mogu posuđivati po povlaštenim uvjetima kroz tzv: **Extended Credit Facility (ECF)**, **Standby Credit Facility (SCF)** i **Rapid Credit Facility (RCF)**. Nepovlašteni zajmovi se osiguravaju kroz **Stand-by aranžmane (SBA)**, **Flexible Credit Line (FCL)** i **Extended Fund Facility** (koji se uglavnom koristi za dugoročne potrebe). MMF obezbjeđuje i druge vrste zajmova, kao što su npr. vanredne potpore zemljama u kojima su se desile elementarne nepogode ili konflikti.

Novi povlašteni programi za nerazvijene zemlje (**ECF, SCF i RCF**) oformljeni su u siječnju 2010. g. Pod programom za smanjenje siromaštva i unapređenje rasta (**Poverty Reduction and Growth Facility-PRGF**), u cilju boljeg prilagođavanja financijske potpore različitim potrebama nerazvijenih zemalja. Ove reforme su omogućile Fondu da brže reagira prema članicama koje se susreću sa ekonomskim i financijskim problemima uzrokovanim globalnom ekonomskom krizom.

Većina sredstava za srednje razvijene zemlje obezbjeđuje se kroz **Stand-by aranžmane (SBA)**. SBA imaju cilj prevazilaženja kratkoročnih platnobilančnih teškoća. Umjesto da ublažavaju

MMF:Stand-by aranžman sa BiH

Izvršni odbor Međunarodnog monetarnog fonda odobrio je 8. srpnja 2009. godine trogodišnji Stand-by aranžman Bosni i Hercegovini u iznosu od 1,01 mlrd SDR (1,57 mlrd \$), u cilju potpore ekonomskom programu ublažavanja efekata globalne financijske krize.

Dužina: 36 mjeseci (srpanj 2009 do lipnja 2012)

Ukupan iznos: 1,01 mlrd SDR (600% kvote)

Isplata: kvartalna, uvjetovana kvartalnim revizijama

Prva tranša: 182,6 mil SDR, srpanji 2009

Druga i treća tranša: 121,75 mil SDR, ožujak 2010

Ekonomski program BH vlasti je prvenstveno usmjeren na očuvanje valutnog odbora, ublažavanja utjecaja nestabilnog vanjskog okruženja, smanjenje fiskalne neravnoteže, te jačanja financijskog sektora.

²⁴ "What IMF does", <http://www.imf.org/external/work.htm>

²⁵ IMF lending, www.imf.org

simptome, zemlje treba da se pozabave pravim uzrocima krize. Obično je riječ o uvođenju discipline u fiskalnu i monetarnu sferu. MMF najprije procjenjuje situaciju i daje preporuke vladi. Onda slijedi uvjetovanje, zemlji se odobrava žuran zajam, pod uvjetom da vlasti sprovedu dogovorene mjere ekonomske politike. Konačno, prilikom isplate, koja se izvodi u nekoliko tranši, MMF nadgleda primjenu sporazuma. Ukoliko zemlja ne ispunjava dogovorene obveze, MMF ne isplaćuje narednu tranšu.²⁶ Sa druge strane, ekonomski i financijski oporavak zemlje omogućava MMF-u da naplati dugove, te osigura zajmove drugim članicama. SBA obično traje 1-2 godine, a otplaćuje u roku od 3^{1/4} do 5 godina od isplate.²⁷

Grupa za koordinaciju fiskalnih statističkih podataka

U cilju provođenja obveza izvještavanja po Stand-by aranžmanu, Fiskalno vijeće Bosne i Hercegovine je 2009. godine donijelo zaključak o formiranju Grupe za koordinaciju fiskalnih statističkih podataka za praćenje realizacije aranžmana. U sastav ovog tijela imenovana su po dva predstavnika iz Odjeljenja za makroekonomsku analizu UO UNO, Ministarstva financija i trezora BiH, Ministarstva financija RS, Federalnog ministarstva financija i Centralne banke BiH, te jedan predstavnik Direkcije za financije Brčko Distrikta.

Prema zaključku Fiskalnog vijeća konsolidirani izvještaji vladinih prihoda, rashoda i financiranja objavljuju se na internet stranici Odjeljenja za makroekonomsku analizu, u skladu sa rokovima po obavezama iz SBA.

Flexible Credit Line (FCL) odnosi se na zemlje koje su karakteristične po veoma čvrstim politikama i praćenju njihove implementacije. Ove linije su posebno korisne za svrhe prevencije krize. Odobravaju se zemljama koje ispune prethodno postavljene kriterije. Dužina ovih linija je 6 mjeseci do 1 godine, a otplata je ista kao kod SBA. Isplate po FCL-u nisu uvjetljene implementacijom određene politike.

Extended Fund Facility datira od 1974. godine za pomoć zemljama koje se susreću sa dugoročnim platnobilansnim problemima, a koji zahtijevaju fundamentalne reforme. Ovi aranžmani su stoga duži od SBA. Obično traju 3 godine. Rok otplate je 4,5 do 10 godina, od dana isplate.

Vanredne pomoći (**Emergency assistance**) usmjerene su zemljama koje su iskusile prirodne katastrofe ili sukobe. Zajmovi se otplaćuju u roku od 3^{1/4} do 5 godina.

Tabela 1: Odobreni i prošireni aranžmani tokom financijske godine koja se završava 30. travnja, 2000-2009

Fin. god.	Broj aranžmana					Iznosi (u mil SDR)				
	Stand-By	EFF	FCL	PRGF ESF	Ukupno	Stand-By	EFF	FCL	PRGF ESF	Ukupno
2000	11	4	-	10	25	15,706	6,582	-	641	22,929
2001	11	1	-	14	26	13,093	-9	-	1,249	14,333
2002	9	-	-	9	18	39,439	-	-	1,848	41,287
2003	10	2	-	10	22	28,597	794	-	1,180	30,571
2004	5	-	-	10	15	14,519	-	-	967	15,486
2005	6	-	-	8	14	1,188	-	-	525	1,713
2006	5	1	-	7	13	8,336	9	-	129	8,474
2007	2	-	-	10	12	237	-	-	363	600
2008	3	1	-	4	8	556	343	-	434	1,333
2009	14	-	1	13	28	34,249	-	31,528	959	66,736

²⁶ M. Burda i Č. Vliploš, ibid

²⁷ IMF lending, www.imf.org

Izvor: IMF Annual Report of the Executive Board for the Financial Year Ended April 30, 2009, Appendix II, Financial operations and transactions

MMF daje preporuke za ekonomske politike i financijsku potporu na zahtev njenih zemalja članica. Tim osoblja putuje u zemlju da procijeni ekonomsku situaciju, te razgovora sa vladom o tome šta bi trebalo poduzeti. Sastavni dio pregovora je ocjena financijskih potreba zemlje. Kada se postigne sporazum o politici i visini „financijskog paketa“, šalju se preporuke Izvršnom odboru MMF-a da odobri program i zajam.²⁸

Tabela 2: Potpora MMF-a europskim zemljama pogođenim globalnom krizom na dan 8. ožujka 2010

Zemlja	Iznos zajma MMF-a, datum odobranja
Mađarska	15,7 mlrd \$, studeni 2008
Ukrajina	16,9 mlrd \$, studeni 2008
Island	2,1 mlrd \$, studeni 2008
Letonija	2,35 mlrd \$, prosinac 2008
Bjelorusija	2,5 mlrd \$, siječanj 2009, uvećan na 3,5 mlrd \$ u lipnju 2009
Srbija	0,5 mlrd \$, siječanj 2009, uvećan na 4 mlrd \$ u svibnju 2009
Rumunjska	17,1 mlrd \$, svibanj 2009
Poljska	20,6 mlrd \$, FCL, svibanj 2009
BIH	1,57 mlrd \$, srpanj 2009

Izvor: *Regional Economic Outlook*, MMF, svibanj 2010, str 17-18

Tabela 3: Posljednji financijski aranžmani BiH sa MMF-om

Vrsta	Datum aranžmana	Datum isteka	Odobreni iznos (mil SDR)	Povučeni iznos (mil SDR)
SBA	8 srpnja 2009	30 lipnja 2012	1.014,60	304,38
SBA	2 kolovoza 2002	29 veljače 2004	67,60	67,60
SBA	29 svibnja 1998	29 svibnja 2001	94,42	94,42

Izvor: MMF, Bosnia and Herzegovina: Financial Position in the Fund as of May 31, 2010

Sa ciljem da podrži globalnu ekonomsku stabilnost, aktivnosti MMF-a dolaze pod lupu u smislu mogućnosti odgovora izazovima koje je globalna ekonomska kriza postavila za većinu njenih članica. U suradnji sa drugim međunarodnim institucijama, Fond je ocijenio osnovne makroekonomske i financijske politike potrebne za minimiziranje efekata krize. U prvoj polovici 2008. godine aktivnosti su bile usmjerene naročito na nerazvijene zemlje, koje su se susretale sa šokovima cijena hrane i goriva. Naglasak je zatim prebačen na globalnu krizu na financijskim tržištima koja je eskalirala koncem 2008, sa rekordnom razinom pozajmica odobrenim u fiskalnoj 2009. godini.²⁹ To je povuklo pitanje da li organizacija ima dovoljno financijskih sredstava za rastuće potrebe članica. U travnju 2009. godine, na samitu G-20 u Londonu postignut je dogovor da se utrostruči kapacitet fonda na 750 mlrd \$³⁰, omogućujući time ubrizgavanje dodatne likvidnosti u svjetsko gospodarstvo.

²⁸ IMF Crisis Lending, March 11, 2010

²⁹ IMF Annual Report of the Executive Board for the Financial Year Ended April 30, Chapter 3, Restoring Global Financial Stability

³⁰ "G-20 Reaffirms IMF's Central Role in Combating Crisis", www.imf.org

Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Đoke Mazalića 5, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 279 553, Fax:+387 33 279 625, Web: www.oma.uino.gov.ba

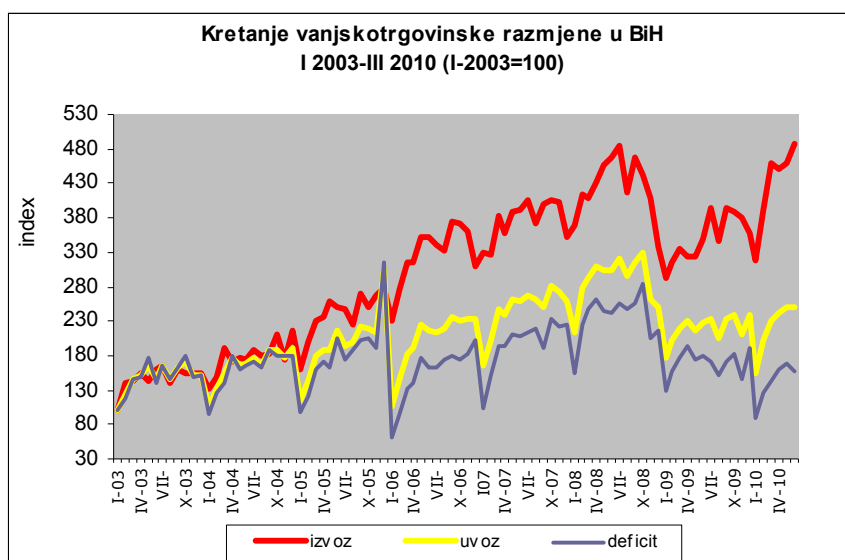
Pregled robne razmjene za razdoblje siječanj-lipanj 2010.godine

(autor: Mirela Kadić)

Analiza robne razmjene u razdoblju siječanj-lipanj tekuće godine predstavlja nastavak analiza dosad objavljenih u biltenu Odjeljenja. Tijekom posljednjih pet godina pratili smo trendove u kretanju osnovnih vanjskotrgovinskih veličina nakon uvođenja poreza na dodanu vrijednost na fiskalnom prostoru Bosne i Hercegovine, te nakon potpisivanja i stupanja na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. U ovom broju biltena fokusiraćemo se na posljedice globalnih ekonomskih kretanja, odnosno posljedice razdoblja recesije, koja je izravno ili neizravno utjecala, kako na sve velike gospodarske sile, tako i na mala i otvorena gospodarstva kao što je gospodarstvo naše zemlje.

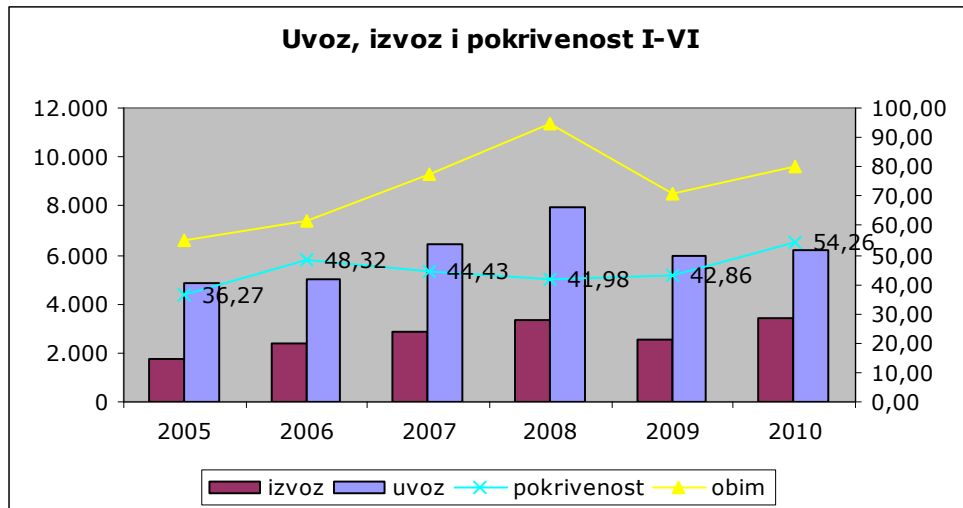
Glavna vanjskotrgovinska kretanja

Grafikon 1 predstavlja kretanja uvoza, izvoza i deficita od 2003.godine, gdje je siječanj 2003.g. predstavljen kao baza. Kao što vidimo na grafikonu drugo polugodište 2008.g. nosi značajan pad svih parametara, koji se nastavlja kroz 2009.g. Početak tekuće godine nosi izvjesno poboljšanje, ali uglavnom na strani izvoza.

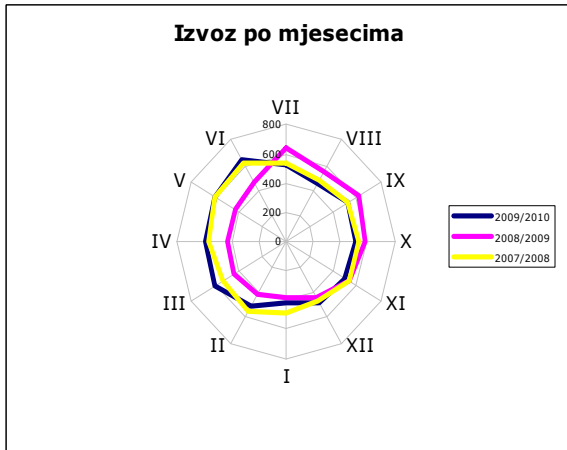
Grafikon 1

U prvih šest mjeseci 2010.godine u odnosu na isto razdoblje prethodne godine obujam vanjskotrgovinske razmjene je veći za 12,78%, izvoz je porastao za čak 32,23%, a uvoz za samo 4,45%. Deficit se smanjio za 16,39%, dok je pokrivenost uvoza izvozom porasla za čak 26,6% u odnosu na prošlogodišnju pokrivenost i sad iznosi 54,26%.

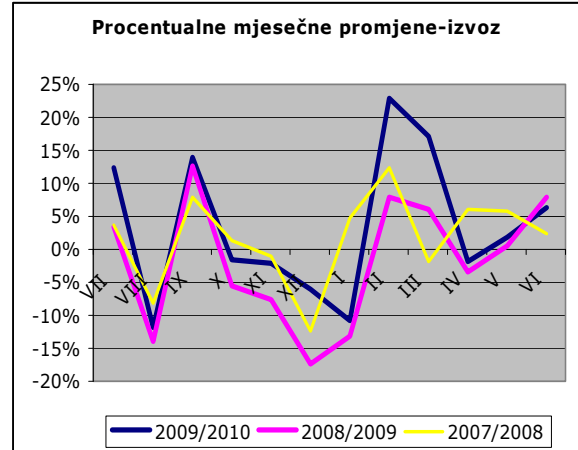

Grafikon 2

Kao što vidimo na grafikonu 2 vrijednost izvoza vratila se, pa čak i premašila, vrijednosti iz 2008.godine, odnosno vrijednosti iz pretkrizne godine, dok je uvoz za prvih šest mjeseci 2010. na razini prvih šest mjeseci 2007.g.

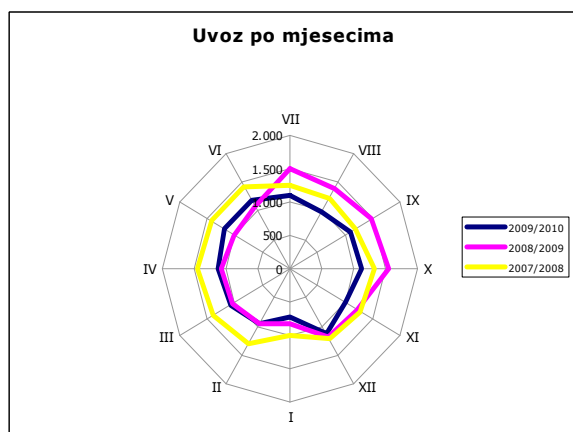
Grafikon 3

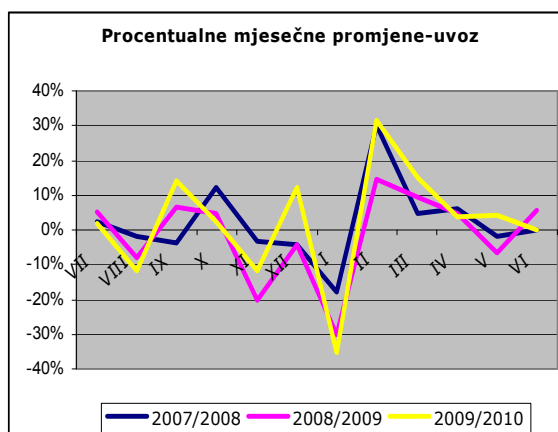
Grafikon 4

Grafikon 3 predstavlja vrijednosti uvoza po mjesecima u posljednje tri godine. Površina koju ocrta ružičasta kriva je najmanja i predstavlja izvoz u drugom polugodištu 2008.godine i prvom polugodištu 2009. Najveće vrijednosti u 3. i 4. kvadrantu odnosno u dijelu koji predstavlja prvih šest mjeseci u posljednje tri godine, ima kriva koja predstavlja 2010.g.

Grafikon 5

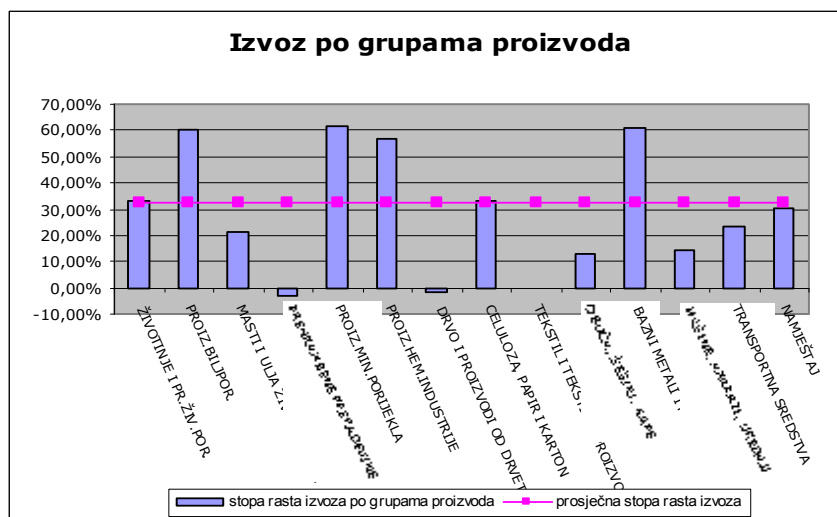

Grafikon 6

Na grafikonu 6 uz pomoć lančanog indeksa prikazane su procentualne mjesečne promjene. Sve tri krive imaju svoju sezonsku shemu kretanja. No, oštiri pad od uobičajenog za siječanj zabilježen je početkom i 2009. i 2010.godine.

Struktura robne razmjene

Najznačajniji rast izvoza u prvih šest mjeseci ove godine ostvaren je unutar skupine 'proizvodi mineralnog porijekla' (61,38%) i 'bazni metali i proizvodi' (60,94%). Ovu činjenicu dugujemo sve značajnijem izvozu rafinerije nafte 'Brod', kontinuiranom rastu izvoza električne energije, te vraćanju cijena baznih metala na onu cijenu prije krize.

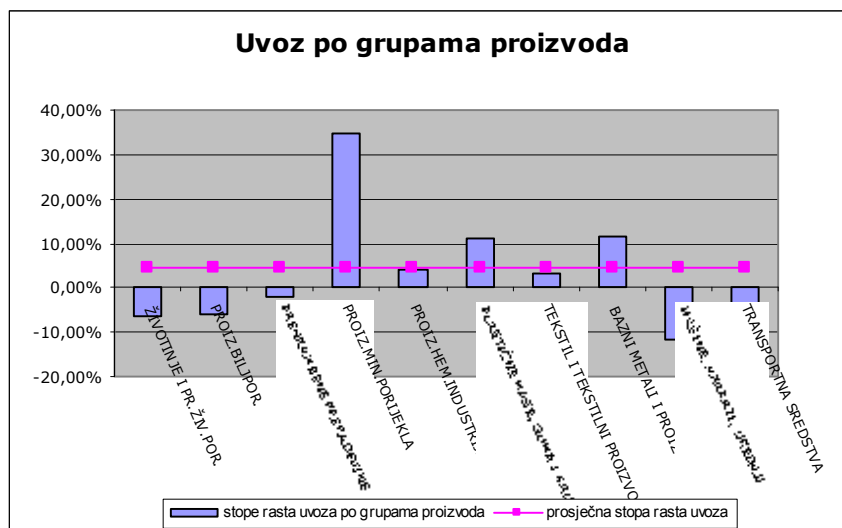

Grafikon 7

Značajno je pomenuti i rast izvoza podskupine 'namještaj' (30,1%), čiji udio u ukupnom izvozu je skoro 10%.

Iako u ukupnom izvozu čine vrlo mali udio, proizvodi iz prehrambenih skupina bilježe stabilnu i vrlo visoku stopu rasta: 'životinje i proizvodi životinjskog porijekla' 32,98% i 'proizvodi biljnog porijekla' 60,12%. Shodno tome, kao što vidimo na tabeli 1, povećala se i pokrivenost uvoza izvozom pomenutih skupina.

Ali, sa stanovišta pitanja proizvodnje hrane, kao strateško-političkog dobra i prioritetne zadaće svake države da osigura dovoljne količine i kvaliteta hrane za zadovoljavanje potreba cjelokupnog svog stanovništva, ne može se govoriti o bilo kakvoj razini samodovoljnosti.

S druge strane, rast uvoza veći od prosječne stope zabilježilo je samo nekoliko skupina proizvoda, od kojih ističemo 'proizvode mineralnog porijekla' (34,72%), 'bazni metali i proizvodi' (11,56%) i 'plastične mase, guma i kaučuk' (11%). Kao što vidimo na grafikonu 8, sve ostale grupe ostvarile su rast manji od prosječnog, odnosno pad. Od grupa koje su ostvarile pad uvoza zabrinjavajući je pad uvoza kapitalnih dobara ('strojevi, aparati i uređaji' 11,77% i 'transportna sredstva' 14,98%).

GRUPA PROIZVODA (HSC) ³¹	IZVOZ I-VI		UVOZ I-VI		POKRIVENOST		
	2010/ 2009	Udio u 2010.	2010/ 2009	Udio u 2010.	I-VI 2010.	I-VI 2009.	I-VI 2008.
UKUPNO	32,23%	100%	4,45%	100%	54,26%	42,86%	41,98%
ŽIVOTINJE I PR. ŽIV. POR.	32,98%	1,6%	-6,61%	2,74%	31,64%	22,23%	18,23%
PROIZ. BILJPOR.	60,12%	1,4%	-5,95%	4,33%	17,54%	10,30%	6,61%
PREHRAMBENE PRERAĐEVINE	-3,01%	3,18%	-1,91%	10,39%	16,63%	16,82%	14,73%
PROIZ. MIN. PORJEKLA	61,38%	18,38%	34,72%	19,77%	50,44%	42,11%	26,84%
PROIZ. KEM. INDUSTRIJE	56,83%	6,69%	3,90%	10,48%	34,65%	22,96%	30,78%
PLASTIČNE MASE, GUMA I KAUČUK	5,06%	1,75%	11,00%	5,19%	18,31%	19,35%	18,86%
DRVO I PROIZVODI OD DRVETA	-1,43%	5,48%	-3,39%	1,09%	272,32%	266,91%	257,09%
CELULOZA, PAPIR I KARTON	33,32%	2,66%	2,85%	2,79%	51,83%	39,99%	37,06%
TEKSTIL I TEKSTILNI PROIZVODI	0,08%	4,6%	3,31%	5,29%	47,16%	48,69%	46,78%
OBUĆA, ŠEŠIRI, KAPE	12,99%	5,87%	-2,21%	1,71%	186,84%	161,70%	163,84%
BAZNI METALI I PROIZVODI	60,94%	22,72%	11,56%	9,03%	136,52%	94,63%	92,82%
STROJEVI, APARATI, UREĐAJI	14,36%	9,9%	-11,77%	12,63%	42,52%	32,80%	32,99%
TRANSPORTNA SREDSTVA	23,06%	2,23%	-14,98%	5,61%	21,58%	14,91%	11,51%
NAMJEŠTAJ	30,10%	9,62%	-8,77%	1,41%	370,92%	260,08%	230,44%
OSTALO	8,18%	3,91%	9,10%	7,55%	28,08%	28,32%	29,09%

Tabela 1

³¹ Harmonizirani sustav kodova Svjetske trgovinske organizacije

Umjesto zaključka

U razdoblju siječanj-lipanj 2010.godine u odnosu na isto razdoblje prethodne godine zabilježena su sljedeća kretanja u robnoj razmjeni Bosne i Hercegovine sa inozemstvom:

- **Rast izvoza od 32,23%**
- **Rast uvoza od 4,45%**
- **Povećanje obujma razmjene za 12,78%**
- **Smanjenje deficita za 16,39%**
- **Pokrivenost uvoza izvozom za pomenuto razdoblje je 54,26%**

Konsolidirani izvještaji

(pripremile: Aleksandra Regoje i Mirela Kadić)

Tabela 1. (Preliminarni konsolidirani izvještaj za BiH)

1. Konsolidirani izvještaj uključuje:

- Prihode i rashode proračuna BiH
- Prihode i rashode proračuna FBiH, županija, općina i fondova u FBiH
- Prihode i rashode proračuna RS, općina i fondova u RS
- Prihode i rashode proračuna BD i fondova u BD

Tabela 2. (Konsolidirani izvještaji: Institucije BiH, entiteti i JR)

1. Konsolidirani izvještaj uključuje:

- prihode od neizravnih poreza koje prikuplja Uprava za neizravno oporezivanje na Jedinostveni račun,
- transfere sa Jedinostvenog računa UNO za servisiranje vanjskog duga,
- transfere sa Jedinostvenog računa UNO za financiranje Brčko Distrikta, županija, općina i Direkcija za puteve,
- prihode i rashode proračuna institucija Bosne i Hercegovine,
- prihode i rashode proračuna Federacije BiH,
- prihode i rashode proračuna Republike Srpske.

Tabele 3.1. – 3.6. (Konsolidirani izvještaji: županije)

1. Konsolidirani izvještaj uključuje:

- Prihode i rashode proračuna županija
- Prihode i rashode proračuna pripadajućih općina

2. Neto financiranje se odnosi na razliku primljenih zajmova i njihove otplate

Preliminarni konsolidovani izvještaj za BiH, I-VI 2010.g.

	Q1	Q2	Ukupno
Prihodi	2.307,80	2.694,65	5.002,5
Porezni prihodi	1.184,37	1.416,36	2.600,7
Neizravni porezi	981,26	1.176,90	2.158,2
Izravni porezi	203,11	239,46	442,6
Prihodi od poreza na dobit	77,61	107,85	185,5
Prihodi od poreza na dohodak	93,93	105,12	199,1
Ostali izravni porezi	31,58	26,49	58,1
Doprinosi	853,25	932,81	1.786,1
Neporezni prihodi	261,28	336,26	597,5
Grantovi	8,89	9,21	18,1
Rashodi	2.477,61	2.760,84	5.238,5
Bruto plaće i naknade	745,35	794,93	1.540,3
Izdaci za materijal i usluge	529,84	590,92	1.120,8
Subvencije i transferi	921,82	994,74	1.916,6
Kamate	22,49	38,79	61,3
Kamate na ino-dug	15,44	32,53	48,0
Kamate na unutarnji dug	7,05	6,25	13,3
Ostala tekuća potrošnja	130,69	243,67	374,4
Kapitalni izdaci	75,56	81,97	157,5
Ostali izdaci	58,44	30,80	89,2
Primijene otplate datih zajmova (neto) i kapitalni dobici	-6,57	-14,97	-21,5
Bilans	-169,81	-66,20	-236,0
Financiranje	169,81	66,20	236,0

Tabela 1.

Institucije BiH, entiteti i JR I-VI 2010.g.

	I	II	III	IV	V	VI	Ukupno
Prihodi	397,27	376,69	432,13	536,34	450,69	467,27	2.660,38
Poreski prihodi	366,66	344,7	391,22	446,35	420,88	432,5	2.402,31
Neizravni porezi	349,58	325,06	351,17	378	399,91	409,99	2.213,72
PDV	203,17	206,85	223,46	232,17	252,92	255,8	1.374,37
PDV na uvoze	104,71	150,93	175,26	182,11	187,14	195,51	995,66
PDV obaveza prema PDV prijavama	145,92	114,51	97,28	108,08	122,81	106,91	695,5
PDV prema automatskom razrezu od stane UIO	0,02	0	0	-0,01	0,05	0,02	0,09
PDV jednokratne uplate	0,24	0,2	0,04	0,04	0,21	0,35	1,08
Ostalo	2,11	2,38	1,88	2,49	2,28	1,89	13,04
Povrat PDV	-49,83	-61,17	-51	-60,55	-59,57	-48,88	-330,99
Carine	16,6	22,16	26,57	24,68	24,94	26,09	141,04
Porez na promet	0	0	0	0	0,01	0	0,02
Trošarine	106,54	76,03	77,99	95,23	95,16	102,9	553,85
uvozni pr.	65,23	52,46	54,87	61,64	57,64	61,7	353,54
u zemlji	41,31	23,57	23,13	33,6	37,51	41,2	200,32
Putarina	22,98	19,17	22,29	25,62	26,63	24,41	141,09
Ostalo	1,06	1,19	1,75	1,46	1,33	1,45	8,24
Ostali povrati	-0,77	-0,35	-0,88	-1,16	-1,08	-0,67	-4,89
Izravni porezi	17,08	19,64	40,05	68,35	20,97	22,51	188,59
Prihodi od poreza na dobit	9,35	10,81	29,18	57,57	11,75	12,06	130,72
Prihodi od poreza na dohodak	7,1	8,1	9,89	9,8	8,31	9,5	52,7
Ostali izravni porezi	0,63	0,73	0,98	0,98	0,91	0,94	5,16
Doprinosi	0	0	0	0	0	0	0
Neporeski prihodi	28,47	30,05	39,89	89,83	27,83	34,43	250,52
Grantovi	2,14	1,93	1,01	0,16	1,98	0,34	7,56
Rashodi	443,83	360,88	521,79	473,26	467,65	577,31	2.844,72
Bruto plaće i naknade troškova zaposlenih	106,66	109,03	120,73	119,06	119,19	157,89	732,55
Izdaci za materijal i usluge	11,03	15,25	29,03	21,94	28,74	38,87	144,86
Subvencije i transferi	98,4	89,93	162	118,15	94,65	132,32	695,46
Kamate (domace i strane)	2,47	3,67	10,97	5,16	8,97	18,34	49,58
Kamate na ino-dug	2,47	3,57	9,09	5,14	8,97	17,84	47,08
Kamate na unutarnji dug	0	0,1	1,88	0,02	0	0,5	2,5
Ostala tekuća potrošnja	8,28	14,38	26,25	38,67	41,32	46,32	175,22
Kapitalni izdaci	12,14	12,27	17,32	5,13	6,35	17,33	70,56
Ostali izdaci	58,29	7,4	-27,16	10,11	9,33	13,52	71,5
Transferi sa JR	146,76	109,34	185,74	155,61	164,4	155,53	917,37
od čega: FBiH / županije, općine, Direkcija za ceste	104,84	77,11	150,31	120,5	124,96	118,19	695,92
od čega: RS / gradovi, općine, JP "Putevi RS"	31,11	22,93	25,42	23,76	27,31	24,99	155,53
od čega: Brčko	10,81	9,3	10	11,34	12,13	12,35	65,93
Primljene otplate datih zajmova (neto) i kapitalni dobici	-0,2	-0,4	-3,1	-0,56	-5,3	-2,81	-12,38
Sveukupni bilans	-46,56	15,81	-89,67	63,08	-16,96	-110,04	-184,34
Financiranje	46,56	-15,81	89,67	-63,08	16,96	110,04	184,34

Tabela 2.

Bosansko-podrinjska županija, I-VI, 2010.g.

	I	II	III	IV	V	VI	Q1	Q2	I-VI 2010	I-VI 2009
1 Prihodi (11+12+13+14)	2.789.712	2.491.593	2.466.264	3.007.294	3.150.936	3.163.416	7.747.570	9.321.646	17.069.216	16.794.349
11 Prihodi od poreza	2.354.969	2.109.402	2.141.597	2.610.781	2.561.312	2.425.677	6.605.968	7.597.771	14.203.739	13.116.660
Porezi na dohodak i dobit	189.327	221.999	226.167	355.422	222.765	224.253	637.493	802.441	1.439.934	1.508.322
Porez na imovinu	20.780	44.620	14.972	21.305	19.880	8.650	80.371	49.835	130.206	123.740
Neizravni porezi	2.144.691	1.842.553	1.900.165	2.233.829	2.318.483	2.192.382	5.887.409	6.744.694	12.632.103	11.480.666
Ostali porezi	171	230	294	225	185	392	695	801	1.496	3.932
12 Neporezni prihodi	325.862	285.449	235.582	273.662	509.130	409.632	846.893	1.192.424	2.039.317	2.098.295
13 Grantovi	95.845	93.354	84.982	119.458	72.792	324.457	274.181	516.707	790.888	1.556.667
14 Ostali prihodi	13.036	3.388	4.103	3.393	7.702	3.650	20.527	14.745	35.272	22.727
2 Rashodi (21+22)	2.746.925	3.248.773	2.938.706	2.932.537	3.495.079	2.791.299	8.934.404	9.218.914	18.153.318	19.336.937
21 Tekući izdaci	2.746.925	3.248.948	2.938.881	2.932.712	3.495.254	2.791.474	8.934.754	9.219.439	18.154.193	19.339.449
Bruto plaće i naknade	1.766.073	1.821.355	1.860.522	1.834.799	1.801.082	1.805.575	5.447.950	5.441.456	10.889.405	11.035.146
Izdaci za materijal i usluge	431.172	363.368	431.632	261.796	325.632	267.884	1.226.171	855.312	2.081.483	2.209.868
Grantovi	497.920	1.063.364	645.833	835.367	1.367.675	717.257	2.207.117	2.920.299	5.127.416	6.024.350
Izdaci za kamate i ostale naknade	51.559	862	806	749	865	758	53.227	2.372	55.599	70.085
Doznake nižim potrošačkim jedinicama	200	0	89	0	0	0	289	0	289	0
22 Neto pozajmljivanje*	0	-175	-175	-175	-175	-175	-350	-525	-875	-2.512
3 Neto nabavka nefinancijskih sredstava	47.007	30.182	118.454	22.606	60.473	264.558	195.643	347.637	543.279	637.920
4 Vladin suficit/deficit (1-2-3)	-4.219	-787.363	-590.895	52.152	-404.615	107.559	-1.382.477	-244.905	-1.627.382	-3.180.508
5 Neto financiranje**	-154.063	-14.020	-15.213	-14.630	-17.359	-16.464	-183.297	-48.453	-231.750	-239.043

Tabela 3.1.

Posavska županija, I-VI, 2010.g.

	I	II	III	IV	V	VI	Q1	Q2	I-VI 2010	I-VI 2009
1 Prihodi (11+12+13+14)	2.728.716	2.362.270	2.792.890	2.951.952	2.473.838	2.816.927	7.883.877	8.242.717	16.126.593	17.295.698
11 Prihodi od poreza	2.179.459	1.926.371	2.067.830	2.392.316	2.185.592	2.000.917	6.173.660	6.578.825	12.752.484	12.570.104
Porezi na dohodak i dobit	240.531	357.081	506.180	469.451	349.848	251.933	1.103.792	1.071.232	2.175.025	1.988.226
Porez na imovinu	33.683	61.587	29.473	141.498	24.968	32.729	124.743	199.195	323.937	229.203
Neizravni porezi	1.902.481	1.503.858	1.526.948	1.777.810	1.809.974	1.712.757	4.933.287	5.300.541	10.233.828	10.290.062
Ostali porezi	2.764	3.846	5.228	3.556	803	3.498	11.838	7.857	19.694	62.613
12 Neporezni prihodi	529.791	435.899	635.281	537.086	263.962	343.777	1.600.971	1.144.825	2.745.796	2.729.932
13 Grantovi	19.466	0	89.780	22.550	24.284	22.056	109.246	68.889	178.135	1.995.662
14 Ostali prihodi	0	0	0	0	0	450.178	0	450.178	450.178	
2 Rashodi (21+22)	2.516.231	2.779.804	3.342.726	2.713.131	2.821.719	2.883.905	8.638.762	8.418.755	17.057.517	17.287.747
21 Tekući izdaci	2.526.231	2.779.804	3.342.726	2.713.131	2.821.719	2.883.905	8.648.762	8.418.755	17.067.517	17.291.247
Bruto plaće i naknade	1.591.081	1.639.424	1.667.987	1.658.966	1.623.372	1.608.531	4.898.492	4.890.869	9.789.361	10.343.816
Izdaci za materijal i usluge	729.984	590.912	626.650	462.840	553.147	456.466	1.947.547	1.472.453	3.420.000	3.783.001
Grantovi	191.151	548.949	1.045.455	590.294	644.163	803.853	1.785.555	2.038.310	3.823.865	3.144.086
Izdaci za kamate i ostale naknade	14.015	519	2.635	1.032	1.037	15.055	17.169	17.124	34.292	20.344
Doznake nižim potrošačkim jedinicama	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22 Neto pozajmljivanje*	-10.000	0	0	0	0	0	-10.000	0	-10.000	-3.500
3 Neto nabavka nefinancijskih sredstava	143.463	15.575	149.601	326.078	204.549	208.713	308.639	739.340	1.047.979	1.395.774
4 Vladin suficit/deficit (1-2-3)	69.022	-433.109	-699.437	-87.257	-552.430	-275.691	-1.063.524	-915.379	-1.978.903	-1.387.823
5 Neto financiranje**	-38.284	0	0	0	0	-33.205	-38.284	-33.205	-71.489	0

Tabela 3.2.

Sarajevska županija, I-V, 2010.g.

	I	II	III	IV	V	VI	Q1	Q2	I-VI 2010	I-VI 2009
1 Prihodi (11+12+13+14)	54.317.148	52.550.715	57.720.585	69.634.460	58.026.539	46.321.978	164.588.448	173.982.978	338.571.426	349.454.684
11 Prihodi od poreza	44.245.090	41.306.346	44.676.053	51.198.349	46.975.036	42.063.207	130.227.489	140.236.592	270.464.081	277.826.586
Porezi na dohodak i dobit	10.594.976	10.108.612	13.851.682	15.851.346	10.496.101	10.130.845	34.555.271	36.478.292	71.033.562	74.424.764
Porez na imovinu	2.224.259	4.556.217	3.030.127	2.429.503	2.121.028	497.480	9.810.604	5.048.010	14.858.614	21.481.137
Neizravni porezi	31.353.728	26.559.734	27.707.376	32.729.767	34.293.856	31.427.912	85.620.838	98.451.535	184.072.373	180.725.649
Ostali porezi	72.127	81.783	86.868	187.734	64.051	6.969	240.777	258.755	499.532	1.195.036
12 Neporezni prihodi	9.072.392	10.091.903	11.490.828	15.993.251	9.627.217	3.290.727	30.655.124	28.911.194	59.566.318	57.910.183
13 Grantovi	999.666	862.641	974.053	2.134.310	1.424.287	968.045	2.836.360	4.526.642	7.363.002	12.163.165
14 Ostali prihodi	0	289.825	579.650	308.550	0	0	869.475	308.550	1.178.025	1.554.750
2 Rashodi (21+22)	48.722.900	52.992.432	57.093.023	61.494.444	63.136.592	49.964.904	158.808.355	174.595.940	333.404.296	344.649.774
21 Tekući izdaci	48.822.455	53.054.130	57.169.905	61.392.706	62.729.000	50.065.493	159.046.491	174.187.199	333.233.690	345.520.915
Bruto plaće i naknade	22.960.317	23.471.521	23.860.303	24.180.848	23.978.248	20.272.551	70.292.141	68.431.647	138.723.788	148.910.706
Izdaci za materijal i usluge	3.289.167	6.012.171	6.011.037	6.493.410	5.976.393	4.154.995	15.312.374	16.624.798	31.937.173	31.765.441
Grantovi	22.541.471	23.568.486	27.247.373	30.706.906	32.713.653	25.220.965	73.357.329	88.641.523	161.998.852	164.612.746
Izdaci za kamate i ostale naknade	31.501	1.953	51.193	11.542	60.706	416.983	84.647	489.231	573.878	232.022
Doznake nižim potrošačkim jedinicama	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22 Neto pozajmljivanje*	-99.555	-61.698	-76.882	101.738	407.592	-100.589	-238.135	408.741	170.606	-871.141
3 Neto nabavka nefinancijskih sredstava	60.521	209.765	572.111	2.944.809	1.523.319	-386.394	842.397	4.081.734	4.924.131	13.844.568
4 Vladin suficit/deficit (1-2-3)	5.533.728	-651.483	55.450	5.195.207	-6.633.371	-3.256.533	4.937.695	-4.694.697	242.998	-9.039.658
5 Neto financiranje**	-91.026	-9.722	-276.674	-9.722	-99.566	0	-377.423	-109.288	-486.711	-545.955

Tabela 3.3.

Srednjobosanska županija, I-V, 2010.g.

	I	II	III	IV	V	Q1	Q2	I-V 2010	I-V 2009
1 Prihodi (11+12+13+14)	15.023.545	13.518.837	14.271.054	16.164.385	16.578.875	42.813.436	32.743.260	75.556.696	78.494.284
11 Prihodi od poreza	12.536.490	11.209.102	11.627.750	13.567.599	14.021.461	35.373.342	27.589.061	62.962.403	57.770.128
Porezi na dohodak i dobit	1.711.595	1.699.951	1.867.334	2.181.390	2.386.141	5.278.879	4.567.530	9.846.410	8.610.683
Porez na imovinu	338.414	496.048	375.361	391.431	347.783	1.209.822	739.214	1.949.036	2.163.214
Neizravni porezi	10.476.726	8.996.477	9.376.777	10.984.819	11.279.906	28.849.980	22.264.725	51.114.705	46.937.220
Ostali porezi	9.755	16.627	8.278	9.960	7.632	34.660	17.592	52.252	59.011
12 Neporezni prihodi	2.315.995	2.116.970	2.445.591	2.310.139	2.256.562	6.878.556	4.566.701	11.445.257	10.623.626
13 Grantovi	171.060	187.765	197.713	286.647	300.852	556.538	587.499	1.144.037	10.094.560
14 Ostali prihodi	0	5.000	0	0	0	5.000	0	5.000	5.970
2 Rashodi (21+22)	12.723.697	13.776.924	15.845.223	14.755.624	14.197.798	42.345.844	28.953.422	71.299.266	69.947.097
21 Tekući izdaci	12.723.697	13.776.924	15.861.555	14.755.624	14.197.798	42.362.176	28.953.422	71.315.598	69.947.097
Bruto plaće i naknade	8.717.393	9.072.322	10.171.382	9.207.833	9.018.111	27.961.096	18.225.944	46.187.040	45.583.706
Izdaci za materijal i usluge	2.063.634	1.949.141	1.864.729	1.798.330	1.429.058	5.877.504	3.227.387	9.104.892	7.933.556
Grantovi	1.877.196	2.669.265	3.712.525	3.648.934	3.605.151	8.258.987	7.254.085	15.513.072	15.928.508
Izdaci za kamate i ostale naknade	12.063	12.586	33.516	22.668	62.770	58.165	85.437	143.603	93.865
Doznake nižim potrošačkim jedinicama	53.411	73.609	79.403	77.860	82.709	206.423	160.569	366.992	407.462
22 Neto pozajmljivanje*	0	0	-16.332	0	0	-16.332	0	-16.332	0
3 Neto nabavka nefinancijskih sredstava	-29.165	81.593	83.466	526.494	280.226	135.894	806.719	942.613	1.563.062
4 Vladin suficit/deficit (1-2-3)	2.329.013	-339.680	-1.657.635	882.268	2.100.851	331.698	2.983.119	3.314.817	6.984.125
5 Neto financiranje**	-24.152	50.026	-22.443	298.733	4.090.903	3.430	4.389.636	4.393.066	-82.996

Tabela 3.4.

Zeničko-dobojska županija, I-V, 2010.g.

	I	II	III	IV	V	Q1	Q2	I-V 2010	I-V 2009
1 Prihodi (11+12+13+14)	25.033.261	20.595.980	22.857.811	25.622.965	25.937.886	68.487.053	51.560.852	120.047.905	120.984.744
11 Prihodi od poreza	20.727.756	16.714.484	18.618.934	21.396.187	21.964.079	56.061.174	43.360.266	99.421.440	99.168.099
Porezi na dohodak i dobit	3.913.474	2.328.649	3.387.539	3.785.420	3.741.864	9.629.662	7.527.284	17.156.947	22.247.450
Porez na imovinu	421.861	359.758	447.126	644.236	500.636	1.228.745	1.144.872	2.373.617	3.795.335
Neizravni porezi	16.357.041	14.012.926	14.780.384	16.959.902	17.495.536	45.150.351	34.455.438	79.605.790	73.026.730
Ostali porezi	35.380	13.151	3.885	6.629	226.042	52.416	232.671	285.087	98.584
12 Neporezni prihodi	3.913.739	3.652.546	4.141.169	3.469.262	3.883.612	11.707.454	7.352.873	19.060.328	18.038.029
13 Grantovi	391.766	228.950	97.709	757.517	90.196	718.425	847.712	1.566.137	3.755.892
14 Ostali prihodi	0	0	0	0	0	0	0	0	22.724
2 Rashodi (21+22)	19.733.437	24.682.767	26.190.435	24.312.986	26.562.299	70.606.639	50.875.285	121.481.924	129.898.262
21 Tekući izdaci	19.733.437	24.682.767	26.190.435	24.312.986	26.562.299	70.606.639	50.875.285	121.481.924	129.895.062
Bruto plaće i naknade	13.293.411	13.967.153	14.851.148	13.768.551	14.019.974	42.111.712	27.788.525	69.900.237	73.412.629
Izdaci za materijal i usluge	3.183.167	4.531.133	5.469.972	4.462.097	3.687.609	13.184.272	8.149.706	21.333.979	20.696.238
Grantovi	3.177.737	6.041.915	5.563.609	6.002.510	8.706.761	14.783.261	14.709.272	29.492.533	34.794.517
Izdaci za kamate i ostale naknade	66.113	6.773	6.263	6.764	6.761	79.149	13.525	92.675	90.875
Doznake nižim potrošačkim jedinicama	13.008	135.792	299.444	73.063	141.193	448.244	214.257	662.500	900.803
22 Neto pozajmljivanje*	0	0	0	0	0	0	0	0	3.200
3 Neto nabavka nefinancijskih sredstava	909.397	612.170	518.772	934.236	1.140.217	2.040.339	2.074.453	4.114.792	7.084.517
4 Vladin suficit/deficit (1-2-3)	4.390.427	-4.698.956	-3.851.395	375.743	-1.764.629	-4.159.925	-1.388.886	-5.548.811	-15.998.035
5 Neto financiranje**	-123.127	-4.397	-30.000	-27.034	-20.534	-157.524	-47.568	-205.092	-140.051

Tabela 3.5.

Zapadnohercegovačka županija, I-VI, 2010.g.

	I	II	III	IV	V	VI	Q1	Q2	I-VI 2010	I-VI 2009
1 Prihodi (11+12+13+14)	6.131.904	5.736.966	7.935.977	7.859.545	6.874.737	6.537.241	19.804.847	21.271.522	41.076.369	42.552.545
11 Prihodi od poreza	5.219.291	4.654.636	6.430.852	6.691.064	5.862.013	5.270.642	16.304.779	17.823.719	34.128.498	32.625.454
Porezi na dohodak i dobit	928.665	871.005	2.166.438	2.163.504	1.219.437	1.260.081	3.966.108	4.643.022	8.609.130	8.524.331
Porez na imovinu	176.681	225.885	191.383	95.005	123.834	63.577	593.950	282.416	876.365	1.298.637
Neizravni porezi	4.002.605	3.432.952	3.611.984	4.183.560	4.410.521	3.868.563	11.047.542	12.462.644	23.510.186	22.082.543
Ostali porezi	111.340	124.793	461.046	248.995	108.221	78.421	697.180	435.637	1.132.817	719.943
12 Neporezni prihodi	882.840	1.064.335	1.445.802	1.096.838	940.772	1.175.166	3.392.977	3.212.776	6.605.753	7.451.104
13 Grantovi	29.773	17.995	33.412	71.643	71.952	91.432	81.179	235.028	316.206	2.396.295
14 Ostali prihodi	0	0	25.912	0	0	0	25.912	0	25.912	79.692
2 Rashodi (21+22)	6.238.830	8.672.309	8.475.701	6.689.862	6.743.277	7.523.620	23.386.840	20.956.758	44.343.598	47.624.693
21 Tekući izdaci	6.238.830	8.672.309	8.475.701	6.689.862	6.743.277	7.523.620	23.386.840	20.956.758	44.343.598	47.521.035
Bruto plaće i naknade	4.084.986	3.962.237	4.139.395	3.995.317	3.980.984	3.976.202	12.186.618	11.952.502	24.139.120	24.297.357
Izdaci za materijal i usluge	921.914	858.308	967.591	580.961	761.927	861.626	2.747.812	2.204.514	4.952.326	6.422.266
Grantovi	974.394	3.576.546	3.036.123	1.783.494	1.755.508	2.241.510	7.587.063	5.780.511	13.367.574	14.923.632
Izdaci za kamate i ostale naknade	55.094	56.811	58.058	118.266	92.166	180.066	169.962	390.497	560.460	271.604
Doznake nižim potrošačkim jedinicama	202.443	218.407	274.534	211.825	152.691	264.217	695.384	628.733	1.324.117	1.606.176
22 Neto pozajmljivanje*	0	0	0	0	0	0	0	0	0	103.658
3 Neto nabavka nefinancijskih sredstava	31.008	192.662	400.947	-52.993	681.126	98.862	624.617	726.996	1.351.613	1.665.358
4 Vladin suficit/deficit (1-2-3)	-137.935	-3.128.004	-940.671	1.222.675	-549.666	-1.085.241	-4.206.610	-412.232	-4.618.842	-6.737.506
5 Neto financiranje**	-97.136	-151.738	3.526.078	-1.455.840	5.184.961	-624.071	3.277.203	3.105.050	6.382.253	2.022.355

Tabela 3.6.